

Interreg Greece-Bulgaria INNOBUS

European Regional Development Fund

<http://www.greece-bulgaria.eu/>

Дейност D4.3.2 - Осигуряване на подкрепа за повишаване конкурентоспособността на бизнеса с фокус върху термалния туризъм чрез проучвания, анализи, бази данни и кръгли маси

Бенефициент - Сдружение на предприемачите регион Гоце Делчев

Изпълнител: ХАЙ СТАНДАРТ ЕООД, договор №5/30.01.2023 г. за изпълнение на услуга с предмет “Подкрепа за повишаване конкурентоспособността на бизнеса с фокус върху термалния туризъм чрез проучвания, анализи, бази данни и кръгли маси по проект с акроним INNOBUS”.

Настоящият документ е създаден в рамките на проект „Укрепване на конкурентоспособността и екстраверсията на трансграничните фирми чрез прилагане на иновативни и специализирани действия”, акроним Innobus, реф. № 6269, ДФП В6.3а.14/13.04.2021, съ-финансиран от Европейския фонд за регионално развитие и националните фондове на страните-участнички в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A „Гърция - България 2014 -2020 г.“.

Съдържанието на текста е изцяло отговорност на Сдружение на предприемачите регион Гоце Делчев и по никакъв начин не може да се приема, че отразява възгледите на Европейския съюз, участващите страни, Управляващия орган или Съвместния секретариат на програмата.

Interreg

Greece-Bulgaria

INNOBUS

European Regional Development Fund

EUROPEAN UNION

ДОКЛАД

от проучване и

картографиране на

възможностите

за термален туризъм

в област Благоевград, Република
България

Проекта е финансиран по договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ В6.3а.14 от 13.04.2021г. който се осъществява с финансовата подкрепа на Програмата за сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция - България 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и националните бюджети на Република Гърция и Република България

Пълно име на проекта	Укрепване на конкурентоспособността и екстроверсията на трансграничните фирми чрез прилагане на иновативни и специализирани действия
Акроним	INNOBUS
Дата на стартиране на проекта	13 Април 2021
Приоритетна ос	1.А Конкурентоспособна и иновативна трансгранична зона
Специфична цел	1 - Подобряване на системите за подкрепа на предприемачеството на МСП
Продължителност на проекта	24 месеца
Партньори	Професионална камара на Солун – ГР Професионална Асоциация на Исторически център на Солун – ГР Сдружение на предприемачите регион Гоце Делчев – БГ Сдружение “На Фокус“ – БГ
Идентификационен номер	6269
Уеб сайт	
Наименование на документа	ДОКЛАД ОТ ПРОУЧВАНЕ
Проектна дейност	№ 4.3.2
Автор	ХАЙ СТАНДАРТ ЕООД
Договор №/ дата	5/30.01.2023
Възложител	Сдружение на предприемачите регион Гоце Делчев, Република България
Статус (драфт, финална, Версия №)	Финална, Вер. 1.0
Разпространение (Публично/Рестриktivно)	Публично
Дата	15 Май 2023
Одобен от / позиция / дата	Димитър Христов/ Председател/ 22 Май 2023
Общ брой страници	45

ХАЙ СТАНДАРТ ЕООД

Ел. поща: noproblemsltd@icloud.com

ПРАВНА ИНФОРМАЦИЯ

Никой не носи отговорност от последствия направени на база използване на информация от настоящия документ.

Отговорност за изразените становища носят единствено авторите и тези становища не следва да се считат за официална позиция на Европейската комисия.

2023 © Хай Стандарт ЕООД & Сдружение на предприемачите регион Гоце Делчев.

Авторските и сродни права са прехвърлени съгласно правилата на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-А Гърция - България 2014-2020.

Възпроизвеждането е разрешено с позоваване на източника.

Разпечатано в България.

Съдържание

ГЛАВА ПЪРВА	4
ВЪВЕДЕНИЕ	4
1.1. Обща информация и необходимост от проучването.....	4
1.2. Цел и обосновка на изследването.....	6
1.3. Дефиниции в българското законодателство	7
1.4. Общ преглед на икономическата стойност на индустрията	10
ГЛАВА ВТОРА	12
КАРТОГРАФИРАНЕ	12
2.1. Въведение	12
2.2. Обхват и компоненти	12
2.3. Основни участници в стойностната верига	13
2.3.1. Потребители/ Туристи.....	13
2.3.2. Човешки ресурси и здравни услуги в областта на термалния туризъм.....	14
2.3.3. Туроператори и туристически агенти или т.нар. организатори на пътувания	15
2.3.4. Настаиване	16
2.3.5. Места за хранене и развлечения.....	16
2.3.6. Транспорт (въздушен, пътен, железопътен) и инфраструктура	16
2.3.7. Доставчици	18
2.3.8. Градско планиране и архитектура.....	18
2.3.9. Институционална рамка	19
2.3.10. Законова и подзаконова рамка.....	22
ГЛАВА ТРЕТА	28
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ТЕРМАЛЕН ТУРИЗЪМ В ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД	28
3.1. Въведение	28
3.2. Ресурси за развитие на термален туризъм.....	29
3.2.1. Община Кресна	29
3.2.2. Община Гърмен	30
3.2.3. Община Петрич	31
3.2.4. Община Симитли	31
3.2.5. Община Банско	32
3.2.6. Община Якоруда	33

3.2.7. Община Гоце Делчев.....	33
3.2.8. Община Разлог	33
3.2.9. Община Струмяни	35
3.2.10. Община Белица.....	35
3.2.11. Община Благоевград	35
3.2.12. Община Сандански	36
3.2.13. Община Сатовча	40
3.2.14. Община Хаджидимово.....	40
ГЛАВА ЧЕТВЪРТА	41
БИБЛИОГРАФИЯ	41
4.1. Използвана литература и източници	41

ГЛАВА ПЪРВА

ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. Обща информация и необходимост от проучването

България заема едва 110 994 кв. км, но природните и културни богатства я превръщат във впечатляваща дестинация със значителен потенциал за развитието на туризма. Националният ни термален ресурс се състои от повече от 600 минерални водоизточници. Страната ни е втора в Европа след Исландия и изпреварва държави, с доказани традиции в балнеологията, по отношение на съществуващи, развити и регистрирани (сертифицирани) ресурси на минерална вода. Термалните минерални води са природно богатство, чиято собственост е изключително държавна и публично-общинска. Експлоатационният ресурс е оценен на 1 979,99 л/сек. от които 1 415,19 л/сек. или 71,47% представляват свободен ресурс.

На 24 януари 2023г. в Народното събрание се проведе кръгла маса на тема "Старите минерални бани на България - потенциал и перспективи". Там бяха чути следните коментари, описващи една тъжна картина в една от най-дарените страни с термални минерални ресурси в Европа:

„Със съжаление трябва да признаем, че много от термалните ресурси не се развиват, за да могат да се монополизират или да се концентрират в ръцете на частни интереси, които ги управляват при занижен контрол, лишавайки много хора от полагащото им се право на свободно ползване на лечебната вода“, коментира депутатът Цветелина Симеонова-Заркин от ПГ „Продължаваме промяната“.

„В България, науки като балнеологията изчезват, а нацията се лекува предимно медикаментозно“, каза изпълнителният директор на единствената Национална специализирана болница за физикална терапия и рехабилитация (НСБФТР) в кв. „Овча купел“ - д-р Йордан Иванчев.

„Още по-големият проблем е, че минералната вода си отива, защото няма механизъм за разработване на каптажи“, каза изпълнителният директор на Българската асоциация по подземни води инж. Величко Величков.

Социалният антрополог д-р Миладина Монова от БАН подчерта, че баните имат три функции: хигиенна, лечебна и социална, и призова политиците да намерят начин за използване на минералните бани основно на местно ниво с уважение към историята и запознаване с ритуали от миналото, които са наше нематериално културно наследство.

В допълнение,

Кметът на район „Лозенец“ Константин Павлов разказа как се опитва да „открие“ 8 от 10 минерални водоизточника на територията, защото за три години не е получил точна информация нито от Столична община, нито от МОСВ, а водата от единствения минерален водоизточник, чието местоположение е известно (до бул. „Евлоги и Христо Георгиеви“), се излива в Перловската река.

Районният кмет на „Овча купел“ Ангел Стефанов заяви, че има опасност одобреният проект за минералната баня (който предвижда възстановяването ѝ в комплект с център за върхови постижения) да не се реализира, защото се е забавил заради обсъждан трафопост, а

срокът е до края на годината. Той заяви още, че много хора не разбират необходимостта от съживяването на минералните бани.“...

В България липсват отговорни институции за осъществяване цялостна грижа (планиране, строителство и поддръжка) на обекти от наследството ни. Липсват и визионери, с поглед към бъдещето. От държавите с богато термално наследство в Европа, България вероятно е единствената, която не генерира ползи от минералната вода и не присъства на картата за термални извори и спа туризъм.

В същото време, минералните извори (в частност термалните) продължават да бъдат привлекателно място за туристите. Те осигуряват възможности за релаксация, както на туристите, така и на местното население. С тях се разнообразява местата за почивка и се предоставя не само услуга за забавление, но и здравословна. СПА туризъм осъществява основа за превенция на заболяванията и поддръжане на добра емоционална и психологическа форма по един забавен и цялостен начин.

Термалната минерална вода е възобновяем дар от природата. Като такъв той трябва да се използва колкото е възможно най-пълноценно, като държавата и общините стимулират това. От изключителна важност е намирането на начини за използване и на термалния ѝ компонент.

1.2. Цел и обосновка на изследването

Един разработен метод, който да помогне на страните, регионите или градовете да започнат да мислят за стойността на индустриите (или части от тях) е „картографирането“. Този подход може да се определи като стенография на цяла поредица от аналитични методи за събиране и представяне на информация за обхвата на индустриите. Картографирането е предназначено специално да даде по-общ преглед и предоставя възможност да се видят съответните взаимозависимости в сложна система или да се обсъдят системни интервенции.

Картата илюстрира всички компоненти и взаимоотношения между участниците в стойностната верига на термалния туризъм. Всяка дейност създава стойност, използва ресурси и е свързана и позиционирана с други дейности по веригата. Това е визуален инструмент, който помага да се разбере как работи секторът.

В това проучване ще бъдем пестеливи в подробностите и ще покажем правилната методика за по-обширни анализи, тъй като изходната рамка не ни позволява обемен труд.

Настоящото изследване е адаптирано към спецификата на местния, регионалния и националния контекст. Преобладаващия метод в това проучване е изследването на второстепенни материали в интернет пространството и такива на книжни носители. Отправната точка за специализираното изследване за картографиране на стойностните вериги е да се идентифицират връзки, мрежи и дейности във веригите и между тях. За тази цел не са създавани специализирани изследователски инструменти.

Проучени са различни национални, местни, регионални документи и стратегии, както и няколко такива на световно ниво. Световната литература също съдържа важна информация и тенденции, относими за териториалния обхват на проучването. Данните събрани с този метод са анализирани, съхранявани и класифицирани според източника, уместността и надеждността им. Някои данни дават ценна информация и служат като основа за други дейности.

Направена е и идентификация на всички заинтересовани страни и участници в стойностните вериги в термалния туризъм, като са картографирани съответните институции, организации, участници, представители на и т.н.

Това проучване е изработено от Изпълнителя „Хай Стандарт“ ЕООД. Неговата структура и съдържание са свързани с одобрената техническа оферта в резултат на условията на договор с предмет: “Подкрепа за повишаване конкурентоспособността на бизнеса с фокус върху термалния туризъм чрез проучвания, анализи, бази данни и кръгли маси” по Проект “Укрепване на конкурентоспособността и екстроверсията на трансграничните фирми чрез прилагане на иновативни и специализирани действия” с акроним INNOBUS, реф. № 6269, ДФП В6.3а.14/13.04.2021, финансиран по Програма ИНТЕРРЕГ V-A Гърция - България 2014-2020.

Събиране на данните се извърши през месец Април – Май 2023г.

1.3. Дефиниции в българското законодателство

Картографирането няма да представи, разгледа и тълкува определения за термален, СПА, уелнес туризъм от чуждестранни научни или други трудове, т.к. фокусът ни е върху територията на област Благоевград, Република България.

Българската асоциация по подземни води дава следните определения за минералните води:

Минерални води – подземни води с дълбоко залягане, които имат повишена температура (повече от 20°C) и/или минерален състав, газове и биологично активни компоненти, които ги отличават съществено от обичайните плитко залягащи студени подземни води в района.

Минерални води (балнеолошко определение) – подземни води, които са обявени за минерални. Основните показатели за обявяване на минералните води са: дълбокият подземен произход; устойчивият физикохимичен състав и свойства, които не се влияят от сезонните и многогодишните климатични и други колебания и промени в природната среда; общата минерализация, йонният състав, температурата, редокspotенциалът и съдържанието на биологично активните съставки. Биологично активните съставки се вземат под внимание, ако тяхната концентрация е по-висока от следните минимални стойности в mg/l: флуорид - 2; бромид - 10; йодид - 5; железни йони (двувалентни и тривалентни) - 10; метасилициева киселина - 50; метаарсениста киселина - 1; окисляеми от йод серни съединения, изчислени като сероводород - 10; въгледвуокис - над 300 за питейно прилагане и над 400 за външно прилагане; радон - 185 Bq/l.

Минерални води (юридическо определение) – подземни води за които има издаден сертификат и/или комплексна балнеологична оценка от Министерството на здравеопазването и/или стопанска оценка от Министерството на околната среда и водите.

Балнеоложки обекти – обекти, в които минералната вода се използва за лечебни, профилактични или хигиенни цели, спорт и отдих.

Типове подземни води

⇒ По тип на геоложкия колектор: порови (в зърнести седиментни скали), пукнатинно – карстови (в карбонатни скали), пукнатинно – жилни (в твърди скали).

⇒ По обща минерализация (ОМ): пресни (ОМ < 1 g/l); слабо солени (1 < ОМ < 10 g/l); солени (10 < ОМ < 50 g/l); разсоли (ОМ > 50 g/l).

⇒ По температура: студени (до 20°C) и **термални (над 20°C)**. Топлите води се делят на: хипотермални (20 – 32°C), изотермални (33 – 37°C), хипертермални (над 37°C). Субтермални са водите с температура от 14 до 20°C.

Други термини по смисъла на българското законодателство:

„Балнеолечебен (медицъл СПА) център“ е самостоятелен или изграден към място за настаняване център, намиращ се в градска или курортна среда, в който се прилагат терапевтични процедури, базирани на естествени лечебни фактори (**минерална вода и/или лечебна кал**). В центъра се предлагат разнообразни терапевтични програми, които се провеждат в специализирано оборудвани кабинети, зали и помещения, предназначени за осъществяване на диагностика, лечение, рехабилитация и профилактика. Центърът е лечебно заведение по смисъла на Закона за лечебните заведения.

„Балнеолечебни (медикъл СПА) услуги“ са услуги, изискващи използването на естествени лечебни фактори - **минерална вода и/или лечебна кал**, за провеждането на процедури, допринасящи за възстановяване здравето на човека. Балнеолечебните услуги се изпълняват от медицински и немедицински специалисти, получили своето образование в акредитирано висше училище.

„СПА център“ е самостоятелен или изграден към място за настаняване център, намиращ се в градска или курортна среда, в който се прилагат разнообразни процедури, програми и ритуали, включващи използването на вода – минерална, изворна и друга разрешена от закона, и/или лечебна кал и/или морска вода и/или други естествени природни фактори, чрез прилагане на класически и нетрадиционни методи на въздействие, целящи антистрес, релакс и психо-физическо възстановяване, както и насочени към красотата на човешкото тяло. В СПА зоната има минимум: вътрешен и/или външен басейн, а бюти зоната има минимум два кабинета с хидромасажни процедури, турска баня или парна баня, сауна или инфрачервена кабина, зала за релакс.

„СПА услуги“ са услуги, изискващи използването на вода (минерална, изворна, както и друга разрешена от закона), както и лечебна кал и/или морска вода, и/или други естествени природни фактори за класически и нетрадиционни методи на въздействие, целящи възстановяване на психо-емоционалното и физическото здраве, както и насочени към красотата на човешкото тяло. СПА услугите се изпълняват от персонал със специализирано в съответната област образование.

„Уелнес център“ е самостоятелен или изграден към място за настаняване център, намиращ се в градска или в курортна среда, в който се предлагат разнообразни рекреативни и козметично-разкрояващи процедури, програми и антистресови ритуали, както и холистични подходи за постигане на физическо, емоционално, духовно, интелектуално, професионално и социално благосъстояние на личността.

„Уелнес услуги“ са услуги, за предоставянето на които не се изисква използването на естествени природни фактори и които се изпълняват в оборудвани зали и помещения, които включват разнообразни процедури, целящи възстановяване на психо-емоционалното и физическото здраве и насочени към красотата на човешкото тяло. Уелнес услугите се изпълняват от персонал със специализирано в съответната област образование.

„Допълнителни туристически услуги“ са услуги, свързани с пътувания, развлечения, прояви и други събития с културен и опознавателен характер, конгресни и делови прояви (организиране на срещи, конференции, семинари, обучения, презентации и други корпоративни събития), спортно-анимационни и водноатракционни услуги, **здравни, спа и уелнес услуги**, ползване на въжени линии, отдаване под наем на плажни съоръжения, ски екипировка, превозни средства и на плавателни средства за спорт, туризъм и развлечение, услуги, предоставяни от школи и клубове по танци, езда, ветроходство и други водни спортове, услуги, предоставяни от ски училища, и други услуги, предлагани и потребявани от туристите по време на тяхното пътуване и престой.

„Плувен басейн“ е изкуствено създадено и обособено съоръжение, предназначено за обществено ползване, с една или повече водни площи, предназначени за плуване или други физически дейности, свързани с вода. Плувният басейн е самостоятелен обект или прилежащ към място за настаняване или към балнеолечебни (медикъл СПА) центрове, СПА центрове, уелнес центрове и таласотерапевтични центрове и е вписан в публичния регистър на обектите с обществено предназначение по чл. 36, ал. 3 от Закона за здравето.

В Стратегията за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030 е сложен знак за равенство между балнео и СПА туризма, което е терминологично неточно. Подобно уеднаквяване обаче, може да има и своите положителни резултати. От една страна, припознаването на модерния и търсен СПА туризъм с балнеологията предлага една широка палитра от възможности за СПА туристите. От друга страна, по този начин се подчертава, че

спа туризмът в страната ни залага изключително върху използването на минерални (вкл. термални) извори. Свързването и рекламирането на спа туризма у нас изключително на основата на наличието на минерални извори обаче, крие и риска от намаляването на популярността на обекти, използващи минерална вода в обектите си.

Базирайки се на нормативната ни уредба, като оценяваме разновидностите и спецификата на туристическото предлагане, разглеждаме здравния туризъм като система от следните елементи:

- Медицински туризъм;
- Балнеолечебен (медицъл СПА) туризъм;
- Уелнес туризъм;
- СПА туризъм.

От изложението и определенията в нашата нормативна уредба, можем да заключим следното: когато говорим за **термален туризъм или туризъм с горещи извори**, трябва да имаме туристически продукт, съдържащ в своя обхват подземни (вкл. минерални) води с температура над 20°C.

1.4. Общ преглед на икономическата стойност на индустрията

Минералните извори в България. Развитие на балнеолечението – от траките до наши дни

С богатството и разнообразието на термални води България е сред най-богатите страни в Европа. Малко са днес страните, не само на този континент, но и по света, които могат да се конкурират с нея по богатство и разнообразие на хидротермални находища. Чрез техния брой страната се нарежда на второ място в Европа. Досега тук са открити и проучени над 600 минерални извора, от които повече от 80 на сто са с лечебни свойства и имат температура на водата от 20 до 103°C. Българските минерални води са с разнообразен химически състав, минерализация, газове и микроорганизми. Голяма част от минералните води извира от голяма дълбочина, което гарантира тяхната кристална чистота. Добре познати са свойствата на минералната вода да засилва имунната защита на човека и да помага за изчистване на организма от токсините. Нейното правилно използване може успешно да повлияе върху лечението на тежки заболявания. Траките, които са живеели преди хилядолетия по тези земи, са познавали целебните тайни на минералните извори. По-късно в римско време тук се създават някои от най-прочутите балнеолечебници: Хисар-Древна Аугуста, Кюстендил-Паугалия, Бургаски минерални бани-Акве Калиде (по-късно Термополис), Сапарева баня-Германея, Сливенски бани-Танзос и София-Улпия Сердика, Варна-Одесос. Известни балнеологични центрове са строили римските императори Траян, Септимий Северий, Максимилиан, Юстиниан.

В последните години в България се изграждат нови модерни комплекси и центрове, в които може да се насладите на местните природни ресурси и да си доставите заслужена почивка. Високо квалифициран медицински персонал ще помогне вашият престой да бъде незабравим и истински пълноценен в зависимост от нуждите на вашето тяло. Със своите лечебни свойства се слави минералната вода в Сандански в Югозападна България и др. На тези и на много места в страната около топлите извори са изградени модерни СПА центрове, които привличат гости от цял свят.

В пълна хармония тук съжителстват местният фолклор и природните богатства с модерните съоръжения и комплекси. Огромното богатство от природни фактори, комбинирано със съвременни балнеологични центрове, създава възможности за целогодишно лечение. В планинските курорти се предлагат разнообразни възможности за профилактика и лечение. Прекрасната природа, чистият въздух, отрицателната йонизация на въздуха, както и многото минерални извори, различаващи се по температура и състав, са техните основни преимущества.

Туризмът е и важен източник на приходи. Той осигурява над 9 % от световния брутен вътрешен продукт, като прогнозите са за годишен ръст от 4.4% до 2023 г. Приносът на туристическата индустрия в световния БВП през 2012 г. е 6 630.4 млрд. щ.д, като прогнозите са през 2023 г. туристическата индустрия да осигурява 10 507.1 млрд. щ.д.

От значение е също да се отбележи, че туризмът стимулира развитието на други свързани с него отрасли на икономиката. Наред с високия си икономически потенциал, той играе и важна социална роля, оказвайки значително влияние върху заетостта на населението. В него са ангажирани 261 млн. души или 8.7 % от общата работна сила по света. Очаква се броят на заетите в туристическата индустрия в света да нараства средно с 2.4% годишно и през 2023 г. да достигне 337 млн. или 9.9% от общата заетост.

Обща характеристика на минералните извори в България

Минералните води са разпръснати по цялата територия на България. Азотните термални води са най-типични за страната.

Увеличеното съдържание на флуор и метасилициева киселина е типично за българските минерални води в южните части на страната. То достига в някои случаи до 20-25 мг/л и 185 мг/л съответно. Основната част от азотните термални води излъчва лек мирис на водороден сулфид, тъй като съдържа ниски концентрации на сероводород. Друга изключително важна характеристика на южните български минерални води е високата им температура. Най-горещите минерални води в България с температура 80 - 103°C могат да бъдат намерени в Сапарева баня, Велинград и Сандански.

Минерални води, съдържащи въглеродна киселина и въглероден диоксид, могат да бъдат намерени на юг от Стара планина в значително по-малко количество. Въпреки това те са значително важни за лечение, особено в случаи на сърдечносъдовите заболявания. Такива са минералните води в долината на река Струмешница (Петрички регион).

Българските минерални води са изключително чисти. Високата температура свидетелства за техния произход дълбоко под земята, за тяхната защита срещу външни въздействия и тяхното формиране в присъствието на специфични условия, които определят лечебните им свойства. В основната си част минералните води не съдържат неорганични йони, азот – нитратен, нитритен и амониев. Ако има подобни компоненти, то концентрацията им е изключително ниска.

Анализът на българските минерални води показва липсата на повече от 80 органични вещества, които са характерни за замърсените води.

Въпреки традициите в използването на минералните води в България, основната част от тях не се оползотворява.

ГЛАВА ВТОРА

КАРТОГРАФИРАНЕ

2.1. Въведение

Туристическата индустрия е комбинация от дейности, доставчици и услуги, които предоставят туристическо преживяване. Това са транспортни средства, места за настаняване и подслон, обекти за храна и напитки, обекти за маркетинг (креативна индустрия), търговия на едро и дребно, развлечения и други индивидуални или групови услуги. Също така включва компании и организации, които принадлежат към различни други индустрии и сектори. Точно това взаимодействие между различни организации и лица предлага цялостното изживяване на туристите. Поради това и те са участници в стойностната верига.

Тази глава предоставя анализ на участниците в стойностната верига в туризма. Тя се състои от сложни отношения между различни заинтересовани страни, дейности и политически мерки на местно, централно и международно ниво.

2.2. Обхват и компоненти

Туристически продукт

Нивото на развитие на туристическия продукт за Балнео, СПА и Уелнес туризъм е сравнително високо – на второ място от специализираните видове туризъм след културния туризъм с 6,6% от всички туристически продукти и услуги в България. Предлаганите продукти в този вид туристическа дейност не са масови и унифицирани. Съществува възможност за индивидуализирането им спрямо нуждите на всеки турист. Всеки хотел предлага различни продукти, и туристическите агенти предлагат само настаняване с пакети приготвени от специалистите в хотела.

Вътрешно-европейският туризъм ще акцентира върху диверсификация на туристическите продукти и предлагане на тематични туристически продукти в областта на културното наследство, съвременната култура, защитени природни територии, балнео и спа туризъм, исторически, спортен, религиозен туризъм и др.

България има потенциал да развива тези специализирани видове туризъм в унисон с европейските тенденции за акцентирание върху уникалното и специфично културно и природно наследство с цел конкуриране с нарастващото пазарно присъствие на Азиатско-тихоокеанския регион.

Въпреки значителния ръст на входящия туризъм, вътрешният туризъм се развива значително по-бавно. Повечето райони в България не съумяват да създадат качествени туристически продукти. България не е разпознаваема дестинация от гледна точка на разбирането ни за бранд - няма създадено чувство към дестинацията. В същото време конкурентоспособността на страната се дължи предимно на ниските цени. От друга страна, през призмата на среднестатистическия български турист, България започва все по-често да се разглежда като “недостъпна” и “скъпа” дестинация за почивка.

През активните сезони е налице съчетание от типа „масов със специализиран туризъм”, а през неактивните – комбинация от два специализирани вида туризъм.

Най-често срещаното съчетание, и вероятно – съчетанието с най-голям потенциал, е това между културен и друг вид туризъм.

Демографски тенденции

Демографските промени са в основата на формирането на една нова социална реалност, пред която са изправени обществата на Европа и Европейския съюз. Свидетели сме на процес на увеличаване на възрастната част на населението и намаляване на дела на децата и младите хора. Всичко това рефлектира върху устойчивото развитие на обществото и прави по-сложни преходите от един жизнен цикъл в друг. Застаряващото население в Европа ще доведе до промяна на туристическото търсене и поведение на европейските пазари. Тази група от населението, която разполага както с покупателна способност, така и със свободно време, притежава значителен пазарен потенциал. Прогнозите са населението на възраст 65+ да достигне 20% от това в Европа през 2020г. Тази възрастова група са основен потребител на здравни и термални услуги.

2.3. Основни участници в стойностната верига

2.3.1. Потребители/ Туристи

Посетителите се делят на местни, регионални и международни. Очаква се, че през 2030г. над 12 млн. чуждестранни граждани ще посещават страната ни с цел туризъм, т.е. входящият туристопоток към България ще се удвои спрямо регистрирания през 2012г.

Характеристики на потребителите на СПА/Балнео туризъм в България

⇒ Най-голям дял от практикуващите СПА/ балнео туризъм у нас пристигат от Балканите, от Западна и Източна Европа; 38% са от Балканите, 23% от Западна Европа, 22% от Източна Европа;

⇒ 2/3 от практикуващите СПА/ балнео туризъм вече са били у нас и преди. Те са тук за почивка тип „антистрес” и са привлечени основно от ниските цени;

⇒ СПА/балнео туристите са почти по равно разпределени по пол, с лек превес на жените. 56% от тях са хора на възраст между 36 и 55 години. 24% са жителите на столици. 73% от СПА/ балнео туристите са работещи; 58% - хора с висше образование;

⇒ Според практикувалите СПА/ балнео туризъм основните предимства на България пред останалите дестинации са: климатът и лечебните извори и процедури (22%), ниските цени (20%), обслужването (19,7%), СПА центрове (19%), красивата природа и чистия въздух (13 на сто);

⇒ Близо 84 на сто от практикувалите СПА/ балнео туризъм са съгласни с твърдението, че „България е привлекателна дестинация за този тип туризъм”;

⇒ В рамките на почивката си са практикували още морски туризъм, туризъм с цел лечение/ профилактика и културен туризъм; При практикуване на специализираните видове туризъм, е налице склонност сред чуждестранните туристи да съчетават преживяванията;

⇒ 94% от практикувалите СПА/ балнео туризъм са останали по време на цялата си почивка на едно място. Най-посещаваните места са Велинград, Огняново, Златни пясъци, Варна, Св. Св. Константин и Елена, Сандански, Девин;

⇒ Практикувалите СПА/ балнео туризъм са удовлетворени от всички тествани елементи, но най-вече от качеството и разнообразието на СПА/ балнео услугите и храненето и напитките;

⇒ Чужденците в България са ваканционни туристи в истинския смисъл на думата (откъсват се от ежедневието и се съсредоточават върху почивката), техните посещения са по-скъпи, а пребиваването в чужда за тях страна изисква по-специфична подготовка и отношение към пътуванията изобщо.

Профил на българския турист

- ⇒ Туристи в трудоспособна възраст, търсещи почивка и възстановяване;
- ⇒ Семейства и групи (семейства и приятели) търсещи сигурност и гаранция за качество;
- ⇒ Туристи със собствен опит, търсещи съотношение цена-качество;
- ⇒ Туристи пътуващи извън активните сезони – уикенди и празнични дни;
- ⇒ Туристи пътуващи с кратък престой, но по-често и целогодишно;
- ⇒ Активно търсещи туристи, гъвкави в избора си и със собствено мнение, организиращи пътуването си сами и склонни да комбинират няколко вида туризъм;
- ⇒ Емоционални свързани с България туристи (българи живеещи в чужбина), ценящи предлагането на културно-исторически забележителности;
- ⇒ Туристи търсещи задоволяване на допълнителни потребности с по-висок образователен ценз и интелектуално ниво с необходимост от допълнителни продукти в различните видове туризъм;
- ⇒ Хора свързани с природата и екологичния начин на живот, с изисквания към целесъобразното използване на природните ресурси и използване на устойчив туризъм;
- ⇒ Активни в глобалната мрежа и ползващи електронни услуги, нови технологии (мобилни);
- ⇒ Хора със собствени имоти или почиващи при близки със собствени имоти, склонни да комбинират пътуване с цел „селски туризъм” с друг специализиран вид туризъм (планински, еко, културен, спа, лов и риболов).

Чуждестранните и българските туристи изразяват удовлетвореност от наличието на добри възможности за СПА и балнео туризъм, отчитайки че предлаганата туристическа услуга е високо качествена. Според българските туристи СПА и балнеоложкия туризъм са разпознаваеми, популярни и привлекателни като морския, културния и селския. Най-висока е удовлетвореността на чуждестранните посетители от качеството и разнообразието на предлаганите СПА услуги, като напълно удовлетворени са 58% от респондентите и по-скоро удовлетворени 33% (според проучване на МИЕ).

2.3.2. Човешки ресурси и здравни услуги в областта на термалния туризъм

С огромния ресурс от естествени лечебни минерални води, съчетан и с модерни хотелски бази, България дава сериозна заявка да се превърне в „Център на здравето в Европа”. В България разходите за труд са сред най-ниските в Европа, което предопределя и крайните конкурентни цени на медицинските услуги, но това се възприема и като заплаха на отлив от специалисти.

Здравният сектор в България разполага с опитни професионалисти (лекари и лекари по дентална медицина, зъботехници, медицински сестри, терапевти, фармацевти, рехабилитатори, научни работници) и международно признати лекари в редица специалности.

Здравният туризъм към момента има за цел да предложи медицинските центрове като специализирани медикъл СПА центрове, които съчетават СПА преживяването и лечението в едно. В България (вкл. и в Югозападна) има изградени такива центрове, като очакванията са броят на тези центрове да нарасне значително и поради възможността здравните каси на някои европейски страни да покриват тези услуги. Някои от балнео хотелите проектират медицински центрове така, че да покриват медицинските стандарти за физиотерапия и рехабилитация.

Курортите в България, които предлагат този вид туризъм, се намират в екологично чиста среда и по стечение на обстоятелствата съществуват още от тракийската и римската епоха.

Ниско заплащане в бранша, силно текучество на персонала, липса на инвестиции в обучението на кадри, водят до ниска квалификация и мотивация на персонала и влошено качество на обслужването. Усилията се съсредоточени върху ръст в броя на туристите като брой нощувки за сметка на ниски цени, което води до ниско качество на обслужване.

Дефицит на специализирани кадри за длъжности, които са нови и в момента се появяват и за кадри на средно мениджърски позиции, за т.нар. „редки” специалисти (някои СПА и уелнес процедури, масажи и др.), в ресторантьорството и научноизследователските позиции.

Част от човешките ресурси в термалния туризъм са: Медицински специалисти; Масажисти; Балнеолози; Курортолози; Рехабилитатори; Терапевти (Кинезитерапевти, Физиотерапевти); Изпълнител на термални процедури; Козметик; Инструктор по фитнес; Воден спасител; Рецепционист; Научни сътрудници.

2.3.3. Туроператори и туристически агенти или т.нар. организатори на пътувания

Важна роля в туристическата индустрия имат организаторите на пътуванията. В повечето случаи те действат като посредник между туристите и доставчиците на туристическите услуги. Тази разпознаваема роля означава, че организаторите на пътуванията могат да дадат важен принос в насърчаването на целите на устойчивото развитие на туризма; защита и опазване на околната среда и културните и социални блага. Организаторите на пътуванията всъщност натрупват компоненти и сегменти за удовлетворяване на нуждите, пакетни договорености и други услуги. Тези продукти и услуги могат да се продават на туристите пряко и посредством туристически агенции или туроператори. Туроператорът е стопански субект, който купува отделни компоненти и ги комбинира в туристическа пакетна сделка, която се продава директно или чрез посредник. Туристическата агенция има важна и решаваща роля в цялостния процес на развитие и популяризирането на туризма в страната или в дестинацията. Затова туристическата агенция в известна като създател на имидж и представляват линк за свързване на туроператори и дестинации. Всяка агенция продава различни пакетни сделки и обикновено специализират в различни типове туризъм.

На нивото на Европейския съюз, удовлетвореността на туристите, особено що се отнася до организаторите на пътувания, се регулира от ДИРЕКТИВА (ЕС) 2015/2302 на Европейския Парламент и на Съвета относно туристическите пътувания и свързаните пътнически услуги. Директивата задължава туроператорите и пътнически агенции да предоставят „ясна, точна и разбираема“ информация, да осигуряват услуги по подреден и ефективен начин, да осигуряват отчетност и да предоставят повече правни средства и помощ на потребителите на туристически услуги.

Чрез прилагането на тази директива многомилionните потребители могат да се ползват с по-високи стандарти и по-голяма защита, а по-високите стандарти в ЕС допринасят за разширяването и развитието на бизнес възможностите в други страни, които не са членки. Директивата урежда две групи въпроси. От една страна, това е понятието за организирано пътуване и договорните задължения за коректна информация, правото на отказ и др. От друга страна, разпоредбите относно финансовата защита на потребителите и учредяването на гаранционни фондове за защита от туристически организатори в несъстоятелност.

Чужденците използват повече на брой и по-разнообразни информационни източници за вземане на решение за туристически пътувания. Доминиращият източник за чужденците е туристическата агенция. Не трябва обаче да се подценяват и неформалните канали (близки и познати), както и значението на предишния опит. Чуждестранният турист обикновено

използва посредник при уреждането на ваканцията си. Туроператорът се възприема и като гарант за осъществяването на почивка, според предварително обявените условия.

2.3.4. Настаняване

Операторите, които предлагат услуги по настаняване са хотели, мотели, хостели, пансиони, къщи за гости, категоризирани индивидуални апартаменти и др. Обхвата и вида на допълнителните услуги, които се предлагат на място могат да варират значително. Сектора за туристическо настаняване е изправен пред силна конкуренция. Конкуренцията изисква да предлагат не само услуги за настаняване, но и ресторантърски услуги, както и удовлетвореност на клиентите чрез широка гама от стандартизирани и допълнителни услуги. Хотелиерската индустрия е драстично динамична, конкурентна, а клиентите са с растящи очаквания.

Всяка държава има свои собствени национални стандарти за класификация на хотели. У нас, тя е системата "звезда", която включва пет категории хотели. Стандартизацията е процес, който се извършва с цел запознаване на бъдещите потребители с вида и качеството на услугите.

2.3.5. Места за хранене и развлечения

Храната е много важен елемент и има значима роля за туристите при изборът на дестинация. Изследванията показват, че половината туристи определят туристическата дестинация според условията за шопинг (търговия на дребно) и гастрономическото предложение. Ако трябва да разделим туристите на туристически групи, „гурметата“ са най-постоянни в посещенията на повтарящи се дестинации. Местната кухня има решаваща роля при решението за избор на дестинация за пътуване.

Най-общо местата за хранене и развлечения могат да се разделят на услуги по приготвяне на храна и напитки, питейни заведения, кетъринг услуги. Всяка държава има собствена система за категоризиране и определяне на стандарти за видовете места за хранене и развлечения.

Мрежата от доставчици и търговци на дребно за нуждите на местата за хранене и развлечения е добре развита.

2.3.6. Транспорт (въздушен, пътен, железопътен) и инфраструктура

Транспортът е ключов ресурс в стойностната верига за туристическия сектор и един от основните сектори в системата на националната икономика, който също е и потребител, но и допринася за развитието му. Туристическите идеи във връзка с туристическите продукти започват и завършват с транспорта. Модернизирането на транспортните средства, инфраструктурата, както и използването на нови технологии в този сектор ускоряват подобряването и развитието на целия туристически сектор. Ефективни и мощни фактори в избирането на вида транспорт в туризма са ограничеността във времето, разстоянието, състоянието, комфорта, безопасността, ползата, цената и географското местоположение. Секторът е в тясна връзка с всички останали сектори, произвеждащи различни видове стоки или услуги и изпълнява функции както по доставяне на суровини, материали, горива, готова продукция, така и по транспортиране на туристите до туристическия обект.

Чуждестранните туристи в България имат сходни предпочитания по отношение на начина на пристигане – 62 на сто от летните посетители и от практикуващите специализиран туризъм (културен, СПА/балнео, еко и селски) идват у нас със самолет, както и 52% от зимните

туристи. С лек автомобил пътуват близо 30 на сто от летните и зимните туристи и 23% от практикуващите специализиран туризъм.

Инфраструктурата и пътищата са източник на неудовлетвореност у туристите.

Най-близките международни летища отстоят на по 150 км от град Банско – „Летище София” ЕАД и „Летище Пловдив” ЕАД. Те са с по една писта за излитане и кацане, с възможност да обслужват самолети код “D”2, оборудвани са със съвременни аеронавигационни системи, позволяващи опериране в метеорологични условия CAT I 4 (Пловдив), а в София – CAT II.

Сухопътният транспорт по републиканската пътна мрежа в Югозападна България е в сравнително добро състояние, тъй като по минават два международни коридора за ГКПП Кулата-Промахон и Илинден-Ексохи. Благоевградска област е достъпна по автомагистрала Струма от София до малко след Благоевград и от Кресна до Солун с дължина 52 км на територията на областта (НСИ към 31.12.2022). Първокласните пътища са с обща дължина от 73 км, а второкласните 152 км (НСИ към 31.12.2022). Автобусният транспорт е редовен и директен до всички общински центрове.

Железопътният транспорт е разположен по течението на река Струма до Гърция през граничен преход Кулата – Промахон и е с обща дължина 161 км., в т.ч. 104 км електрифицирани линии (НСИ към 31.12.2022). Стандартни влакове оперират през общините Благоевград, Симитли, Кресна, Струмјани, Сандански и Петрич. Също така, на територията на областта оперира и **Родопската теснолинейка Септември-Добринище**, която представлява вид високопланински железопътен транспорт. Пътят е изгълян с красотата на природата, в непосредствена близост, до която минавате. На територията на област Благоевград минава през общините Банско, Разлог, Белица и Якоруда.

Повечето туристически обекти са достъпни чрез пътна инфраструктура.

Сондажни кладенци

Представяват строителни съоръжения и се изграждат в съответствие с нормативната уредба, но са важна част от инфраструктурата на термалните източници. Изпълняват се от специализирани строителни фирми. Според технологията на изграждане се различават – сондажни, шахтови, лъчеви и шлицови кладенци.

Хидрогеолошко сондиране - най-често използваният и ефективен метод за проучване и каптиране на подземни води, в т.ч. термални и минерални води и разсоли. Чрез специално прокарани за целта вертикални или наклонени сондажни пробиви (сондажи) се изясняват хидрогеоложките условия в дълбочина и се извършват изпитания на водоносните формации.

Проучвателни хидрогеоложки сондажи - имат за цел изясняването на геоложкия разрез в дълбочина – литоложки тип на скалите, дебелина на пластовете, наличието на разломни нарушения, дълбочина на залягане на подземните води и др. Обикновено се прокарат чрез проучвателно ядрово сондиране с малък диаметър.

Сондажни кладенци - имат за цел каптирането на разкритите по време на сондирането подземни води с цел провеждането на хидрогеоложки наблюдения и изпитания на водоносните формации и/или добив на подземни води за различни цели. По своята конструкция и предназначение те се делят на: пиезометри; мониторингови кладенци и водочерпателни кладенци. По своето предназначение се делят на тестови, вододобивни и дренажни. В зависимост от напора на подземните води, водочерпателните кладенци се експлоатират помпжно или на самоизлив.

Шахтовите и лъчевите кладенци се използват най-често за каптиране на плитко залягащи подземни води (до 20 m) в безнапорни или слабонапорни водоносни хоризонти.

Шлицовите кладенци са ефективни водоземни съоръжения за сравнително плитко залягащи подземни води (до 40 - 50 m) в пролувиални и делувиялни геоложки материали.

2.3.7. Доставчици

Посетителите използват и консумират широка гама от продукти и услуги. Туристическата индустрия генерира търсене и заетост също и в нетуристически сектори на икономиката, като търговия на дребно и едро, земеделие, строителство, производство, креативната индустрия. По този начин, кумулативните приходи чрез преки, косвени и индуцирани ефекти се мултиплицират и показват връзката между допълнителното туристическо потребление, както и промените, които водят до нивото на дохода в икономиката. Търговията и услугите от местни производители, търговци и доставчици има положителните ефекти за местната икономика и за развитието на устойчив туризъм. Множество услуги са необходими за ефективното функциониране на стойностната верига.

Повечето потребители може да се определят като глобално и почти единно общество, които все повече търсят консумацията на продукти, които са типични за туристическата дестинация в която пребивават. Това са местно произведени храни, напитки, сувенири, обичаи и събития. Всъщност те търсят автентично преживяване на дестинацията. Това осигурява добавена стойност и намалява транспортните разходи, което дава възможност за по-добра рентабилност и по-малък негативен отпечатък върху околната среда.

2.3.8. Градско планиране и архитектура

СПА дизайнери, инженери и архитекти

Съществен фактор за успеха на здравното развлечение е неговият дизайн. Дизайнери, инженери и архитекти са изправени пред предизвикателство от изключително високото ниво на потребителските очаквания. Правилните интериорни и екстериорни решения са приоритетни за оптималното функциониране, поддръжка и ниски експлоатационни разходи. Удобствата за туристи и посетители са важен елемент за повтаряемост на посещенията.

Реставратори и реставрация

Тези участници са активно ангажирани в опазването и поддръжката на културното наследство. Множество архитектурни обекти, като стари бани от различни епохи се нуждаят от професионалната помощ на реставраторите. Опазването на исторически и културни ценности трябва да бъде приоритет за държавните институции, затова реставрацията е неделим компонент от термалния туризъм.

Опазване на околната среда

Има изградени регионални депа за сметосъбиране за общините Сандански, Кресна, Струмяни, Благоевград, Симитли, Банско, Разлог, Белица и Якоруда. Общият брой действащи селищни пречиствателни станции за отпадъчни води в Югозападна България е 36 по справка от НСИ.

2.3.9. Институционална рамка

Туристическата индустрия разчита на добро управление, ясна визия и политики. За постигане на целите, се разчита на сътрудничество между публични, частни и други заинтересовани страни в сектора, обхващайки икономическите, социалните и екологичните аспекти на туризма.

В Световния кодекс на туризма се посочва, че: ...”всички участници - национални, регионални и местни администрации, предприятия, бизнес асоциации, работодателите в сектора, неправителствените организации (НПО), органите от всякакъв вид в туристическата индустрия както и различните общности на домакини, медии и на самите туристи имат различни, но взаимно зависими отговорности за индивидуалното и общественото развитие на туризма. Формулирането на техните индивидуални права и задължения ще допринесе за насърчаването на отговорен, устойчив и универсално достъпен туризъм в рамките на правото на всеки човек да използва свободното си време за свободни занимания или пътувания, с уважение към избора на обществото и на всички народи...”

Участието на представители на туристическия бранш в основните органи и организации на всички нива – Национален съвет по туризъм, Организации за управление на туристическите райони, експертни комисии към централната и местна администрация, консултативни съвети при кметовете на общини, е предпоставка за максимална откритост, публичност и прозрачност на действията по формиране на политики и вземане на решения в областта на туризма. Тази публичност дава възможност на бранша да участват в процеса на вземане на решения и е гаранция за по-голяма законност, ефективност и отговорност на управлението в туризма.

Министерски съвет на Република България

Държавната политика в областта на туризма в Република България се определя от Министерския съвет. Интегрира се в секторните политики и се осъществява от министъра на туризма с участието на другите органи на централната и териториалната изпълнителна власт в рамките на тяхната компетентност.

Министерства

Министърът на здравеопазването изпълнява правомощията и задълженията си по Закона за туризма за издаване на наредба, съвместно с министъра на туризма за условията и редът за сертифициране на центровете, изискванията към персонала и към лицето с функции по управление. Също така, съвместно с министъра на регионалното развитие и благоустройството, министъра на околната среда и водите и министъра на туризма определят с наредби условията и реда за обявяването, използването и опазването на курортните ресурси, курортните зони и територии и курортите и за класификацията на курортите, както и утвърждаването на експлоатационни запаси и използването на лечебните калонаходища.

Към момента на разработване на документа, компетентен за управлението на туризма на национално ниво е министърът на туризма. Също така, той разработва и поддържа Националния туристически регистър като единна информационна система, която включва и Единната система за туристическа информация. НТР съдържа информация, вкл. и за сертифицираните балнеолечебни (медикул СПА), СПА, уелнес и др. центрове.

Министърът на туризма издава сертификати и вписва в НТР прилежащите към места за настаняване и самостоятелните центрове в курортна и градска среда, изградени, оборудвани и обзаведени за предоставяне на балнеолечебни, СПА, уелнес и таласотерапевтични услуги.

Експертна комисия по категоризация на туристически обекти (ЕККТО)

В състава на ЕККТО се включват с равен брой гласове представители на Министерството на туризма и представители на браншовите сдружения (хотелиерство и/или ресторантьорство).

Експертна комисия по сертификация на туристически обекти (ЕКСТО)

В състава на ЕКСТО се включват с равен брой гласове представители на Министерството на туризма, Министерството на здравеопазването, както и представители на продуктови и/или професионални туристически сдружения в сферата на балнеолечебни, СПА, уелнес и таласотерапевтични услуги.

Национален съвет по туризъм

Националният съвет по туризъм е консултативен орган към министъра на туризма. Министърът определя със своя заповед поименния състав на Националния съвет по туризъм, в който освен представители на държавата, се включват и представители на: туристически сдружения, на националните курорти, на сдружения на въздушни, сухопътни и водни превозвачи, на национално представените сдружения на потребителите в Република България, на национално представителните работодателски организации в страната, както и на Националното сдружение на общините в Република България.

Националният съвет по туризъм подпомага министъра на туризма при формирането и провеждането на държавната политика в туризма и други. Съветът изразява становища и дава предложения по въпроси, свързани с маркетинга и рекламата на България като туристическа дестинация.

Други държавни и общински институции

Областните управители

Подпомагат осъществяването на контрол по изпълнение на задълженията, които произтичат от законите, актовете на Президента на Република България и на Министерския съвет.

Регионални и областни съвети за развитие

Регионалните и областните съвети за развитие имат съществени функции в процеса на стратегическо планиране на регионалното развитие, наблюдението и оценката по изпълнението на регионалните планове за развитие, съгласуването на стратегиите за развитие на областите, както и в процеса на регионалната координация при изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от фондовете на ЕС, оказващи въздействие върху развитието на съответните райони.

Басейнова дирекция “Западнобеломорски район”

Дирекцията е структурно звено в системата на МОСВ, чиито функции са свързани с управление на водите на басейново ниво, провежда държавната политика в областта на водите и извършва дейности по административно обслужване на гражданите и юридическите лица.

Регионална здравна инспекция – Благоевград

Регионалните здравни инспекции (РЗИ) осъществяват държавната здравна политика на територията на областите в страната.

Регионалната инспекция по околната среда и водите – Благоевград

РИОСВ Благоевград е регионален орган на Министерство на околната среда и водите. Мисия им е да съхранят природните богатства на България и да осигурят здравословна околна среда за населението ѝ.

Образователни институции

Образователната и обучителна политика е от съществено значение за кадровото осигуряване на туристическите дестинации. Качественото образование е необходимо за по-доброто разбиране на гражданството, професията и стимулира изпълнението на задълженията към работодателя и обществото. Образованието в областта на термалния туризъм често се придобива в специализирани гимназии или висши училища. Законът за туризма и законът за здравето, утвърждават минимални изисквания към някои от длъжностите.

Образователните институции трябва да подготвят следните кадри: Медицински специалисти; Масажисти; Балнеолози; Курортолози; Рехабилитатори; Терапевти (Кинезитерапевти, Физиотерапевти); Изпълнител на термални процедури; Козметик
Инструктор по фитнес; Воден спасител; Рецепционист; Научни сътрудници.

Общински съвети, консултативни съвети по туризъм и дирекции „Туризъм“ в общинските администрации

Във всички общини са учредени консултативни съвети по въпросите на туризма. Някои общини имат учредени общински предприятия „Туризъм“. Те имат съществен принос за установяване на устойчив механизъм за съгласуване и провеждане на единна политика на бранша и общината. Консултативните съвети по въпросите на туризма работят като активен обществен орган, който подпомага администрацията и Общинския съвет при взимането на важни за туристическата индустрия решения.

Също така, според закона за туризма е регламентирано, че „в случаите, когато на територията на общината е разположен национален курорт по чл. 56а, общинският съвет е длъжен да планира разходи за подобряване на предлаганите туристически дейности, общински обекти, услуги и продукти в националния курорт“.

Обикновено функциите на дирекции или отделите по туризъм включват извършване на административно обслужване на лица, подали заявление за категоризиране на туристически обект, съгласно Закона за туризма; маркетингови проучвания; презентирание на общините като туристическа дестинация на национални и международни борси и изложения. Събират статистическа информация и поддържат информационна база данни за туризма на територията на общината, на база на която изготвя анализи за основни и перспективни пазари.

Национален борд по туризъм

Националният борд по туризъм представлява обединения интерес на туристически сдружения (браншови, регионални и продуктови организации), общини, крупни инвеститори в областта на туристическата индустрия и свързаните с нея отрасли в икономиката. Националният борд по туризъм е конструктивен партньор и взаимодейства с всички държавни институции, които имат отношение към формиране на национална туристическа политика, стратегия и съответната законова регламентация за развитието на туристическата индустрия в България.

Мисията им е постигане на синергия между централната администрация, местното самоуправление и бизнеса за подобряване на местните икономики и създаване на нови работни места.

НПО

Местните власти със съдействието на частния и НПО сектор често организират туристическите информационни услуги и центрове. Ежедневната им работа се допълва от организиране на фестивали и събития, които променят облика на дестинацията. Тясното сътрудничество между правителството, неправителствения и частния сектор е от съществено значение и за изграждането и поддръжката на туристическата и обществена инфраструктура.

Инструменти и канали за популяризиране / маркетинг

Пътеводители, Печатни реклами (флайери, билборди, други), Интернет и социални медии, Уеб страници и / или социални медии, Онлайн портали за пътувания и резервации, Бизнес партньори, Телевизии, Радио, Печатни издания, Туристически оператори / агенции, Търговците на дребно, Туристически организации, Маркетинг от уста на уста, Туристически изложения, Местното самоуправление, Местни предприятия, Местното население, Предишни посетители.

За привличане на по-голям брой чуждестранни туристи успех ще донесе активното представяне на дестинацията и масираното предлагане чрез посредници. В този процес трябва да участват дейно представители на всички сектори.

2.3.10. Законова и подзаконова рамка*Закон за туризма*

Целите на закона са да:

1. осигури условия за устойчиво развитие на туризма и конкурентоспособен национален туристически продукт;
2. създаде условия за развитие на морски и ски туризъм, както и на специализираните видове туризъм - културен, здравен (балнео, СПА, уелнес, медицински), планински, селски, винен, еко, конгресен, детски и младежки, приключенски, спортен, ловен, голф и друг туризъм;
3. въведе единни критерии за извършване на туристически дейности и предоставяне на туристически услуги;
4. осигури защита на потребителите на туристическите услуги.
5. създаде условия за устойчиво развитие на националните курорти.

Туристически дейности са:

1. туроператорската и туристическата агентска дейност;
2. хотелството;
3. ресторантьорството;
4. предоставянето на тематично ориентирани допълнителни туристически услуги в областта на морския, зимен (ски), културния, кулинарния, **здравния (балнео, СПА, уелнес, медицински)**, планинския, селския, винения, еко, конгресния, детския и младежкия, приключенския, спортния, ловния, голф и други видове туризъм;
5. предоставянето на екскурзоводски услуги, воденето на туристи в планинска и природна среда и предоставянето на услуги за спорт и обучение на туристи по снежни спортове.

Туристически обекти са:

1. местата за настаняване: а) клас А - хотели, мотели, апартаментни туристически комплекси, вилни селища, туристически селища и вили; б) клас Б - семейни хотели, хостели, пансиони, почивни станции, къщи за гости, бунгала и къмпинги; в) клас В - стаи за гости и апартаменти за гости;
2. заведенията за хранене и развлечения (самостоятелни и прилежащи към места за настаняване) - ресторанти, заведения за бързо обслужване, питейни заведения, кафе-сладкарници и барове;
3. туристическите хижи, туристическите учебни центрове и туристическите спални и прилежащите към тях заведения за хранене - туристически столови, туристически бюфети и туристически столови със сервитьорско обслужване;
4. ски пистите - ски писти за алпийски ски, сноуборд и ски бягане, детските ски зони и снежните паркове;
5. самостоятелните и прилежащите към места за настаняване балнеолечебни (медикъл СПА) центрове, СПА центрове, уелнес центрове и таласотерапевтични центрове;
6. плажовете - плажове към естествени и към изкуствени водни обекти;
7. офисите за упражняване на туроператорска и туристическа агентска дейност;
8. туристическите информационни центрове;
9. посетителските центрове за представяне и експониране на местното природно и културно

наследство; 10. музеите и обществените и частните колекции с културни ценности и художествените галерии; 11. центровете за изкуство и занаяти и центровете за временни изложения с туристическа цел; 12. туристическите пътища/пътеки и веломаршрутите; 13. обектите за катерене, парапланеризъм и маршрутите тип „виа ферата“; 14. конните бази за любителска езда и маршрути за конна езда; 15. аквапарковете, водните атракционни и приключенските паркове; 16. атракционните и тематичните паркове; 17. голф игрищата; 18. местата за наблюдение на диви животни и птици; 19. ловните стопанства по Закона за лова и опазване на дивеча; 20. винарните изби; 21. недвижимите културни ценности по Закона за културното наследство, културните институти по Закона за закрила и развитие на културата, защитените територии по Закона за защитените територии - в случай че са социализирани и предлагат условия за приемане и обслужване на туристически посещения и в съответствие с режимите за опазването им и с вътрешните правилници на лицата, на които е предоставено правото на управление. 22. пещерите - в случай че са социализирани и предлагат условия за приемане и обслужване на туристически посещения и в съответствие с режимите за опазването им и с правилата на лицата, на които е предоставено правото на управление; 23. ски училища.

Видовете хотели се определят, както следва: 1. според периода на експлоатация: а) целогодишен хотел; б) сезонен хотел; 2. според териториалното си разположение: а) морски хотел; б) планински хотел; в) градски хотел; г) извънградски хотел; 3. според предназначението и функциите им: а) апартаментен (студен) хотел; б) хотел резиденс; в) бизнес хотел; г) балнеохотел - хотел със сертифициран балнео (медицъл СПА) център по реда на наредбата по чл. 138, ал. 3; д) СПА хотел - хотел със сертифициран СПА център по реда на наредбата по чл. 138, ал. 3; е) уелнес хотел - хотел със сертифициран уелнес център по реда на наредбата по чл. 138, ал. 3; ж) таласотерапевтичен хотел - хотел със сертифициран таласотерапевтичен център по реда на наредбата по чл. 138, ал. 3.

Туристическите обекти са общодостъпни с изключение на тези, за които специални закони предвиждат друго. Не се допуска отказ от предоставяне на туристически услуги в туристически обекти, както и предоставянето им с по-ниско качество или при по-неблагоприятни условия, основани на признаците по чл. 4, ал. 1 от Закона за защита от дискриминация.

Условия и ред за предоставяне на СПА и уелнес услуги. Сертифициране на балнеолечебни (медицъл СПА), СПА, уелнес и таласотерапевтични центрове

Право да използват в наименованието си абривиатурата „СПА“, съответно обозначенията „балнеолечебен (медицъл СПА)“, „уелнес“ и „таласотерапия“ или да предоставят услуги, обединени под наименованията „балнеолечебни“ или „СПА/уелнес услуги“, посочени в рекламни брошури, листовки или на интернет страници, имат само лицата, извършващи дейност в сградите или помещенията, получили сертификат за „балнеолечебен (медицъл СПА) център“, „СПА център“, „уелнес център“ или „таласотерапевтичен център“ по реда на закона за туризма и наредба № 04-14 от 9 октомври 2019 г. (разгледана по-долу).

На сертифицираните центрове се издава символика в зависимост от техния вид, включваща сертификат и табела, които се поставят на видно място в обекта. Сертификатът е валиден за срок 5 години, считано от датата на издаването му. Сертифицираните центрове, както и лицата, предоставящи услуги в тях, се вписват в публичен регистър, част от Националния туристически регистър.

Правен режим на ползването на минерални води

Ползването и управлението на минералните водни ресурси в Република България е предмет на регламентацията на Законът за водите (ЗВ) и Наредба №1 от 10.10.2007 г. за проучване, ползване и опазване на подземните води.

На основание Закона за водите, изключителна държавна собственост са минералните води, включени в специален списък, който представлява Приложение №2. Публична държавна собственост са и земите, заети от най-вътрешния пояс на санитарно-охранителните зони на водоизточниците на минерални води.

По отношение на минералните води – изключителна държавна собственост и публична общинска собственост, се предвиждат два вида режими на ползване от трети лица, с търговска цел – **концесионен и разрешителен**, в зависимост от целите на водоползването.

Концесия за добив на минерални води, се предоставя: когато водоземането е предназначено за:

1. бутилиране на натурална минерална вода и/или газирани и други напитки, в състава на които се включва минерална вода;
2. извличане на ценни вещества;
3. други цели, когато по реда на чл.47б при извършване на хидрогеоложки проучвания попълно е разкрита минерална вода. Тази процедура няма отношение за картографирането на водите, предназначени за профилактика и отдих и няма да бъде разглеждана.

Разрешителен режим е предвиден, когато целта на водоползването е за: лечение и профилактика, отдих, хидроенергетика и др.

По отношение издаването на разрешително за водоземане на минерална вода компетентен орган е:

- Директорът на басейновата дирекция;
- Кметът на общината, след решение на общинския съвет: за водоземане от минерални води - публична общинска собственост, както и от находища на минерални води - изключителна държавна собственост, които са предоставени безвъзмездно за управление и ползване от общините; за ползване на водни обекти - публична общинска собственост, с изключение на разрешителните по чл. 46, ал. 1, т. 3 от ЗВ.

Максималният срок, за който се издава разрешителното за водоземане от находища на минерални води е до 20 години.

Основните задължения на лицето, което ползва минералните води са: да заплаща определена такса за ползването; да ползва с определена цел; да не преотстъпва правата си на трети лица.

Закон за здравето

Курортни ресурси и курорти

Курортни ресурси са минералните води, лечебните пелоиди (лечебна кал), крайбрежната плажна ивица и морската вода и местностите с благоприятни за профилактика, лечение и рехабилитация биоклиматични условия.

Лечебни пелоиди (лечебна кал) са лиманно-лагунините тини, изворните тини, езерна утаечна кал, торфът и бентонитовите глинни.

Урбанизираните територии (населени места или части от тях и селищни образувания) с обявени курортни ресурси и възможности за изграждане и експлоатация на обекти и съоръжения за профилактика, лечение, рехабилитация, отдих и туризъм на населението се обявяват за курорт и се обявяват по предложение на министъра на здравеопазването с решение на Министерския съвет, което се обнародва в "Държавен вестник".

Лечебните заведения ползват приоритетно минерални води и лечебна кал за осъществяване на своята лечебна дейност.

По смисъла на Закона за здравето (неизчерпателно):

"Обекти с обществено предназначение" са: минералните водоизточници; плувни басейни и места за къпане; местата за настаняване; балнеолечебни (медикъл СПА) центрове,

СПА центрове, уелнес центрове и таласотерапевтични центрове; обществени бани; сауни; лечебни и здравни заведения.

"Факторите на жизнената среда" са: води, предназначени за къпане; минерални води, предназначени за пиене или за използване за профилактични, лечебни или за хигиенни нужди; курортни ресурси; въздух.

Балнеологична оценка

За ползването на минерални води за питейни, хигиенни, лечебни, профилактични, рехабилитационни и спортно-рекреационни цели, министърът на здравеопазването издава балнеологична оценка (по предложение на директора на съответната басейнова дирекция или кмета на общината), съгласно наредба. Тя удостоверява състава и свойствата на минералната вода от конкретно водовземно съоръжение на находище на минерална вода, целите и начина на нейното приложение.

Балнеологичните оценки са валидни за срок 10 години и се публикуват на интернет страницата на Министерството на здравеопазването.

Наредба № 14 от 3 август 1987 г. за курортните ресурси, курортните местности и курортите

Обявяването на курортните ресурси се извършва със заповед на министъра на здравеопазването по предложение на отдел "Курортни ресурси" в Министерството на здравеопазването въз основа на експертно заключение. Обявените курортни ресурси се картотекират от отдел "Курортни ресурси" в Министерството на здравеопазването.

Основните показатели за обявяване на минералните води са дълбокият подземен произход, устойчивият физико-химичен състав и свойства, които не се влияят от сезонните и многогодишните климатични и други колебания и промени в природната среда, общата минерализация, йонният състав, температурата, редокспотенциалът и съдържанието на биологичноактивните съставки.

Минералните води от водоизточници, използвани за питейни, лечебни, профилактични, хигиенни и спортно-рекреативни цели трябва да отговарят на микробиологичните норми и изисквания, посочени в приложение № 5.

На водоизточниците на минерални води се извършват следните наблюдения по показатели и честота:

1. дебит, водно ниво или напор, температура и радиоактивност (при радиоактивните минерални води) - най-малко веднъж на 3 месеца;
2. съкратен физико-химичен анализ - най-малко веднъж на 2 години;
3. пълен физико-химичен анализ - най-малко веднъж на 5 години, а на минералните води за бутилиране - всяка година;
4. санитарно-микробиологичен контрол на водоизточниците на минерални води за питейно прилагане - най-малко веднъж на 2 месеца, а за всички останали водоизточници на минерални води - най-малко веднъж на 4 месеца.

Нормите за потребление и разчети при използване на минералните води и лечебната кал са: до 270 л минерална вода на балнеолечебна процедура; и до 30 кг лечебна кал на калолечебна процедура.

Курортните местности и курортите се категоризират според значението си на:

1. курортни местности и курорти от национално значение;
2. курортни местности и курорти от местно значение.

Курортите се категоризират в зависимост от природния лечебен фактор, медицинския профил и предназначението, както следва:

1. по лечебен фактор: а) балнеолечебни; б) климатолечебни; в) балнеоклиматолечебни;
2. по медицински профил: а) профилирани за определени заболявания; б) непрофилирани;
3. по предназначение: а) лечебни курорти; б) курорти за почивка и отдих.

Опазването на минералните води се извършва по реда на Наредбата за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарно-охранителните зони.

С охранителния режим в отделните охранителни зони се забраняват, спират, ограничават или държат под наблюдение и контрол дейности, които унищожават, увреждат или може след продължителен срок да променят качеството и количеството на курортните ресурси и да увредят природната среда.

Списък на курортите в област Благоевград (решение на МС № 153 от 24.02.2012г.).

Балнеолечебни курорти от национално значение		Административен акт, с който населеното място/селищното образувание е обявено за курорт и са определени границите му
14.	гр. Сандански, община Сандански	РМС № 89 от 1967 г.
Балнеолечебни курорти от местно значение		Административен акт, с който е обявен курортът
2.	гр. Благоевград, община Благоевград	Заповед № 2620 на МНЗСГ (ДВ, бр. 54 от 1963 г.)
8.	местност „Банище“ до с. Бачево, община Разлог	Заповед № 1456 на МНЗ (ДВ, бр. 18 от 1977 г.)
9.	с. Баня, община Разлог	Заповед № 2620 на МНЗСГ (ДВ, бр. 54 от 1963 г.)
10.	с. Бачево, община Разлог	Заповед № 540 на МНЗ (ДВ, бр. 18 от 1976 г.)
14.	с. Добринище, община Банско	Заповед № 2620 на МНЗСГ (ДВ, бр. 54 от 1963 г.)
17.	с. Елешница, община Разлог	Заповед № 2620 на МНЗСГ (ДВ, бр. 54 от 1963 г.)
21.	с. Марикостиново, селището около минералните бани, община Петрич	Заповед № 2620 на МНЗСГ (ДВ, бр. 54 от 1963 г.)
23.	Огняновски минерални бани, община Гърмен	Заповед № 2620 на МНЗСГ (ДВ, бр. 54 от 1963 г.)
32.	гр. Симитли, община Симитли	Заповед № 2620 на МНЗСГ (ДВ, бр. 54 от 1963 г.)
Климатични планински курорти от национално значение		Административен акт, с който е обявен курортът
1.	-----	
Климатични планински курорти от местно значение		Административен акт, с който е обявен курортът
5.	гр. Банско, община Банско	Заповед № 1366 на МНЗ (ДВ, бр. 35 от 1975 г.)
7.	местност „Бодрост“, община Благоевград	Заповед № 464 на МНЗСГ (ДВ, бр. 27 от 1967 г.)
10.	местността около хижа „Гоце Делчев“, община Банско	Заповед № 464 на МНЗСГ (ДВ, бр. 27 от 1967 г.)
26.	местност „Папаз чаир“, община Гоце Делчев	Заповед № 464 на МНЗСГ (ДВ, бр. 27 от 1967 г.)
29.	местност „Предела“, община Разлог	Заповед № 2620 на МНЗСГ (ДВ, бр. 54 от 1963 г.)

30.	местността около хижа „Попина лъка“, община Сандански	Заповед № 464 на МНЗСГ (ДВ, бр. 27 от 1967 г.)
33.	местността около Рилски манастир, община Рила	Заповед № 2620 на МНЗСГ (ДВ, бр. 54 от 1963 г.)
36.	местност „Семково“, община Белица	Заповед № 2620 на МНЗСГ (ДВ, бр. 54 от 1963 г.)
37.	местността около хижа „Синаница“ в Пирин, община Гоце Делчев	Заповед № 464 на МНЗСГ (ДВ, бр. 27 от 1967 г.)
45.	местността около хижа „Трещеник“, община Якоруда	Заповед № 464 на МНЗСГ (ДВ, бр. 27 от 1967 г.)
50.	гр. Якоруда, община Якоруда	Заповед № 1480 на МНЗ (ДВ, бр. 35 от 1975 г.)

НАРЕДБА № 04-14 от 9 октомври 2019 г. за условията и реда за сертифициране на „Балнеолечебен (медикул СПА) център“, „СПА център“, „Уелнес център“ и „Таласотерапевтичен център“

С наредбата се определят условията и редът за сертифициране на самостоятелните и прилежащите към места за настаняване в курортна и градска среда балнеолечебни (медикул СПА), СПА, уелнес и таласотерапевтични центрове; минималните задължителни изисквания за изграждане, обзавеждане и оборудване, обслужване, предлагани услуги и професионална и езикова квалификация на персонала, на които трябва да отговарят съответните центрове, за да получат сертификат за „Балнеолечебен (медикул СПА) център“, „СПА център“, „Уелнес център“ или „Таласотерапевтичен център“.

Сертифицираните центрове следва да бъдат вписани в публичния регистър на обектите с обществено предназначение.

Балнеолечебен (медикул СПА) и таласотерапевтичен център се създават от лечебни заведения по Закона за лечебните заведения (ЗЛЗ), които осъществяват дейност по медицинската специалност „Физикална и рехабилитационна медицина“.

В случаите, когато центровете ползват за дейността си минерална или друг вид вода от конкретно водоземно съоръжение, следва да имат издадено разрешение за водоземане при условията и по реда на Закона за водите.

Проверките на място в обекта за спазването на минималните задължителни изисквания съгласно приложения № 1 – 5 към Наредбата, се извършват от комисия.

В Приложение 1 към Наредбата са описани минималните задължителни изисквания към изграждането, обзавеждането, оборудването, обслужването, предоставяните услуги, професионалната и езиковата квалификация на персонала на балнеолечебен (медикул СПА) център.

В Приложение 2 към Наредбата са описани минималните задължителни изисквания към изграждането, обзавеждането, оборудването, обслужването, предоставяните услуги, професионалната и езиковата квалификация на персонала на СПА Център.

В Приложение 3 към Наредбата са описани минималните задължителни изисквания към изграждането, обзавеждането, оборудването, обслужването, предоставяните услуги, професионалната и езиковата квалификация на персонала на Уелнес Център.

В Приложение 5 са описани характеристиките на видовете помещения във високотемпературната секция (суха и влажна) и съоръжения за извършване на контрастни процедури.

Други закони и наредби

Закон за защита на потребителите; Закон за защита от дискриминация; Закон за здравето; Закон за водите; Наредба №1 от 10.10.2007 г. за проучване, ползване и опазване на подземните води

ГЛАВА ТРЕТА

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ТЕРМАЛЕН ТУРИЗЪМ В ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД

3.1. Въведение

Като изходен ресурс за съставяне съдържанието на този раздел, бе направено подробно обследване на всичките програми за развитие на туризма и планове за интегрирано развитие на общините в област Благоевград. Част от общините все още нямат одобрени планове за период 2021-2027 г. и се взеха под внимание старите общински планове за развитие.

Съгласно Иновационна стратегия за интелигентна специализация 2021-2027 г. (ИСИС) на територията на област Благоевград се намират изцяло или частично 9 планини, два от трите национални парка и 40% от дебита на минералните извори в България. Тези дадености, заедно с богатото културно-историческо наследство, правят областта особено подходяща за развитието на традиционни икономически дейности, които вече са създали капацитет за развитие и внедряване на нови технологии в областта на креативните и рекреативните индустрии. Сравнително добрата характеристика на околната среда е предпоставка за развитието на туризма.

В област Благоевград, гр. Сандански е обявен за балнеолечебен курорт от национално значение. Девет са балнеолечебните курорти от местно значение, а 2 града (Банско и Якоруда) и 9 местности са обявени за климатични планински курорти от местно значение.

Според действащия Закон за туризма (ЗТ) страната се разделя на обособени територии – туристически райони, с цел формиране на регионални туристически продукти и осъществяване на регионален маркетинг и реклама.

Благоевградска област попада в район Рила-Пирин, който се състои от (23 общини) Банско, Белица, Белово, Благоевград, Бобошево, Гоце Делчев, Гърмен, Долна баня, Душица, Костенец, Кочериново, Кресна, Петрич, Разлог, Рила, Самоков, Сандански, Сапарева баня, Сатовча, Симитли, Струмияни, Хаджидимово, Якоруда.

В интерактивната карта на Министерството на туризма относно балнео и СПА дестинациите в Република България, област Благоевград е формирана като част от:

Югозападна балнео и СПА дестинация (Здраве по долините на р. Струма и р. Места)
Кюстендил – Благоевград – Сандански – Рупите – Марикостиново – Баня (Гулийна баня) – Добрищице – Огняново.

3.2. Ресурси за развитие на термален туризъм

3.2.1. Община Кресна

Топлият и мек климат, в съчетание с богатството от минерални води, са важен природен ресурс за развитието на туризма и рекреацията в общината.

Голямо природно богатство за община Кресна са минералните извори, локализирани в четири основни находища – между гр. Кресна и с. Долна Градешница, между с. Стара Кресна и с. Ощава, при селата Горна Брезница и край с. Влахи, като с най-голямо значение към момента са Градешките и Ощавските извори. Най-експлоатирани до този момент са Градешките извори.

Градешките минерални извори представляват група от 11 минерални извора, от които 5 са термални с температура от 20 до 68°C, попадащи в рамките на Симитлийско-Санданския хидротермален басейн. Намират се на североизток от с. Долна Градешница и на югоизток от гр. Кресна. Разположени са в горната част на Бански дол. Предполага се, че водите им са използвани още в римско време. Дебитът на изворите е относително постоянен. Водите им нямат цвят и мирис и са приятни за пиене. Те са хипертермални, хидрокарбонатни, сулфатно-натриеви, силициеви и флуорни. Подходящи са за лечение на опорно-двигателния апарат, дихателната система, нервната система, стомашно-чревния тракт и редица други заболявания. Общата им минерализация е 836 mg/l. Съдържат около 14 mg/l флуор и са слабо радиоактивни. Стопанско значение имат главно три от Градешките извори – Горещият извор, Калният извор и Изворът при банята. Горещият извор има температура 68°C и се използват за балнеолечебни цели и за оранжерия. В миналото водите на извора са използвани и за пране на вълна. Дебитът на извора е 3 l/s. Водите на Калния извор имат температура около 40°C. Над него е изградена калолечебница с две помещения. Химичният състав на водата му е същият, както на Горещия извор, а радиоактивността на водата има лечебен ефект. Изворът на банята има температура 42°C и дебит около 1,1 l/s. Край банята има търговски обекти. Минералните води на Градешката баня се използват за лечение на хронични заболявания като дискова херния, бронхиална астма, травматични, стомашно-чревни и гинекологични заболявания. Посещават се и от чужденци. Близо до банята се намира вила „Гисата”, която също е осигурена с минерална вода. Пътят до банята е асфалтиран. Градешките минерални извори представляват балнеоложки курорт с местно значение.

Ощавски минерални бани включват група от 5 минерални извора, попадащи в Симитлийско-Санданския хидротермален басейн. Изворите се локализират в две групи, в зависимост от местоположението им. Първата група извори се намира в местността Дългио рид, който ограничава от юг долината на р. Дяволска (Ощавска). Изворите тук са известни като Врялата баня (или Горещият извор). Дебитът на водата е 0,3 l/s, а температурата – 65°C. Водата се използва за битови и хигиенни цели (освен банята, има изградена пералня). Водата е без цвят, със слаб мирис на сероводород. Общата ѝ минерализация възлиза на 474 mg/l. Водата е слабо минерализирана, сулфатно-хидрокарбонатна-натриева, флуорна, силициева. От санитарно-хигиенна гледна точка се отчитат признаци на замърсяване. Втората група извори (Хладката баня) се намира в местността Банището в поречието на Бански поток. Дебитът на водата е 0,4 l/s, а температурата – 38°C. Водата е слабо минерализирана, сулфатно-хидрокарбонатна-натриева, флуорна, силициева. Качествените характеристики са подобни на водите в Хисаря, Баня и Бургаските минерални бани, но термалните води от изворите при с. Ощава притежават най-високата радиоактивност в страната – 2800 mBq/l. Водата е подходяща за лечение на

заболявания на опорно-двигателния апарат, ревматоиден артрит, болестта на Бехтерев, артрози, радикулит, дископатия, сърдечно-съдови заболявания, кожни болести и др. До банята е изградена калолечебница. При Хладкия извор има изградена баня с две закрити калолечебници. Ощавските минерални бани са балнеоложки курорт с местно значение.

Влахинският минерален извор (Влашка чешма) е студен минерален извор, който се намира в местността Чешмата (Влашка чешма) на 4 km югозападно от с. Влахи. Водата на извора е каптирана. Характеризира се като студена, хидрокарбонатно-сулфатно-натриева, слабо минерализирана. Водата от извора се използва за водопой.

Брезнишките минерални извори се намират при с. Горна Брезница. Каптирани са два от изворите – единият в центъра на селото, а другият в двора на манастира “Св. Пророк Илия”, на хълма над селото. Температура на водата е 36°C – 38°C, а дебитът – 2,6 l/s. Водата е подходяща за лечение на белодробни, костно-ставни и кожни заболявания. Старата римска чешма с лековита вода, намираща се в двора на манастира “Св. Пророк Илия” е свидетелство за използването на минералните води в района на Горна Брезница още от древността.

Една от целите на програмата за развитие на туризма е завършване на минералната баня в село Горна Брезница. Също така, за развитие на алтернативни форми на туризъм, съобразен с местните ресурси, общината е предвидила дейности, като:

- Преглед, оценка, анализ и изготвяне на номенклатура за всички минерални извори на територията на общината;
- Развитие на балнеоложки туризъм в община Кресна;
- Основен ремонт на “Градешки минерални бани”;
- Основен ремонт на Ощавски минерални бани;
- Изграждане на Център за рехабилитация на Ощавски минерални бани;
- Електроснабдяване на Ощавски минерални бани.

По мярка 3.2.4. Усъвършенстване на транспортната инфраструктура в общината, е предвидена дейност по основен ремонт и асфалтиране на път /общинска собственост/ свързващ град Кресна и Градешки минерални бани.

Общината припознава многобройните термоминерални извори, като ценен ресурс за развитие на балнеолечебния туризъм и възможността, че разработването на значителните запаси от минерални води ще позволи да се реализират различни проекти за развитие на балнеолечебен туризъм.

3.2.2. Община Гърмен

Данните от проучванията показват, че към момента Община Гърмен е дестинация предимно за СПА/ балнеотуризм и семейна почивка.

В землището на село Огняново, на около 1 км североизточно, по поречието на река Канина се намират 17 топли минерални извора. Температурата на водата варира от 33,9 до 42,3 градуса. Експлоатационните ресурси на минералната вода на находището са 33,86 l/s. Почти всички извори са с аналогичен химичен състав – хидрокарбонатно-сулфатни и калциево-натриеви с минерализация от 0.23 до 0.28 g/l. Характерно за тези води е повишеното съдържание на флуор – от 3,5 до 4,5 mg/l.

Съгласно Решение № 153 от 24.02.2012г. за обявяване на списък на курортите в Република България и определяне на техните граници, на територията на община Гърмен има балнеолечебен курорт от местно значение – Огняновски минерални бани. Курортът е обявен със Заповед №2620 на МНЗСГ (ДВ, бр. 54 от 1963г.).

Община Гърмен са приели насоки за реклама на туристическия продукт в областта на балнеотуризм, СПА и уелнес туризма.

3.2.3. Община Петрич

Уникалните природни дадености – минералните извори в местността Рупите и Марикостиново, загасналия вулкан Кожух, планината Беласица са фактор за успешно развитие на туризма в общината. Идентифицирани са и студени минерални извори в ареала на Беласица.

Термоминералните води в района се характеризират с хидрокарбонатно-сулфатен, сулфатно-хидрокарбонатен и натриев преобладаващ йонен състав. Наличните ресурси на територията на общината се изразяват в наличието на 5 находища: Рупите, Право бърдо, Кромидово, Марикостиново и Чучулигово. При с. Марикостиново (известно със своя балнеоложки комплекс) има кално находище и топли минерални извори, което е база за развитие на балнеолечението.

В подножието на Кожух, в местността Рупите са разкрити 5 извора с хидрокарбонатно-натриеви води с температура на водата 73-76°C. Тези води извира от кратера на угасналия преди 6 млн. години вулкан. Водата е с изобилно отделяне на въглероден двуокис т.е. е възкисела. Не е годна за пиене, но притежава изключителни лечебни качества. Общият дебит на минералните извори е 40л/сек. При с. Марикостиново има кално находище и топли минерални извори, което е база за развитие на балнеолечението.

Общината планира да опази и оползотвори местните дадености, посредством серия от мерки, като например, използване на богатствата на топлите минерални извори, включително техният геотермален потенциал.

Предвижда се изпълнението на следните проекти като публично-частни партньорства:

- Изграждане на спортно-рекреационен център с басейн с минерална вода в град Петрич
- Изграждане на довеждащ водопровод за минерална вода между изворите в Рупите и град Петрич
- Изграждане на разпределителна мрежа за минерална вода в град Петрич за нуждите на елементи от образователната и здравната инфраструктура.

3.2.4. Община Симитли

Симитли е старо селище и средище на редица села от едноименната котловина.

Природата богато е надарила общината с минерални извори. Повечето извори са бистри, без мирис и утайка, със съдържание на флуор, сулфат, силиций и натрий. Лечебните им свойства са с индикации към заболявания на опорно-двигателния апарат, гинекологични заболявания и на хронично-възпалителни процеси. Привлекателен е плувният комплекс с два открити минерални басейна в град Симитли. В изпълнение на концесионния договор се предвижда изграждането на още два басейна с минерална вода и водна пързалка.

Мощните неогенски отложения в Симитлийския грабен се явяват акумулатори на порови студени и термални води. Те се характеризират с ниска водообилност. В разкритите части над ерозионния базис водите са ненапорни и подхранват малки студени извори с дебит

под 0.1 – 0.2 л/сек. По-големи извори има при свлачищния район на село Крушник с дебит 0.3 – 0.5 л/сек.

В покритата част (под ерозионния базис) водите са напорни, предимно термоминерални. Първият анализ на водата и на свободните газове, отделящи се от извора, каптиран за банята в град Симитли с температура на водата 54°C установява, че те са азотни, със завишено съдържание на въглеродороди и обогатени на хелий.

Находището на термални води в района на град Симитли е включено в Списъка на находищата на минералните води - изключителна държавна собственост. Водата на тези извори се използва за балнеолечение при заболявания на опорно-двигателния апарат, неврологични и кожни заболявания, както и за напояване – при оранжерийно производство на зеленчуци.

Термоминерални извори има и при селата Долно Осеново и Крушник.

Село Долно Осеново е разположено на около 14 км североизточно от град Симитли по южните склонове на Рила планина и представлява бански курорт от местно значение. Минералните извори са с температура от 53 до 58.5°C с общ дебит около 180 л/мин. Водите са с алкална, сулфатна, хидрокарбонатна, богати на натрий и флуор, слабо минерализирани (0.5 – 0.6 г/л), с температура 36-57.5°C. В землището на село Долно Осеново са открити и съхранени баня и гробница от времето на римското владичество.

Минералният извор при село Крушник се намира на десния бряг на река Струма, с температура около 21°C и с малък дебит. Водата е хидрокарбонатна, богата на натрий и калций, със слаба минерализация (0.4 г/л).

Поради добрите климатични условия и наличието на топли минерални извори в община Симитли може да се разгърне зеленчукопроизводството, включително и оранжерийното производство. Минералната вода се използва активно и за оранжерийно производство. В Симитли действа най-голямата в региона оранжерийна база за производство на зеленчуци и цветя.

3.2.5. Община Банско

В землищата на Банско и Добринище има множество термоминерални извори. Потенциалът за оползотворяване на топлинната енергия на водата не е реализиран.

Инфраструктурна обезпеченост се изразява с атракционен комплекс с два басейна с минерална вода (гр. Добринище).

Наличните ресурси на територията на общината са както следва:

Находище „Добринище“, включено под №24 в списъка на находищата на минерални води – изключителна държавна собственост (ИДС). На територията на гр. Добринище има 16 минерални извора и 2 сондажа с общ дебит 18 л/сек и температура 38-40°C. Те се намират в м. „Римска баня“, м. „Копането“ и по течението на р. „Десилица“. Минералната вода е слабо минерализирана. През 2011 г. находището е предоставено на община Банско за управление и ползване за срок от 25 години: водовземните съоръжения – сондаж №1 „Пералнята“, сондаж №2 „Банята“, сондаж №3 „Плажа“, каптиран извор КЕИ №2 „Банята“, каптиран извор КЕИ №3 „Пералнята“, некаптиран извор НЕИ №4 „Аджидското миро“, некаптиран извор НЕИ №5 „Мирото“, некаптиран извор НЕИ №6 „Мирото“, каптиран извор КЕИ №7 „Тепавищата“, некаптиран извор НЕИ №8 „Източна група“, некаптиран извор НЕИ №9 „Източна група“ и некаптиран извор НЕИ №10 „Източна група“. Средната надморска височина, на която са разположени изворите е 850 метра. Село Добринище е обявено за балнеоложки курорт с регионално значение.

Има издадени разрешителни за използване на 7,7 л/сек. от общия дебит, като свободни остават 7,8 л/сек. Изградена е помпена станция с резервоар за минерална вода към КЕИ 2 – гр. Добринище.

Минералните води се използват за балнеоложки цели: лечение, рехабилитация, профилактика, за спорт и отдих, както и за хигиенни нужди в лечебни, социални и учебни заведения. Потенциалът им не е реализиран в пълна степен. Развитието на гр. Добринище като курортно селище ще доведе до по – широкото използване на това богатство.

Югозападно от град Банско, в местността Мъртва поляна, на около 1050 м. нмв. (надморска височина) се намират два минерални извора и един сондажен кладенец.

Общият им дебит е около 60 л/сек, а средна температура – 17°C. Водата е хидрокарбонатна, силициево-магнезиева, слабо минерализирана – около 0.22 г/л. Находището е публична общинска собственост. Няма данни за налични консуматори на топлинна енергия в близост до находището.

До гр. Добринище се намира античен каптаж при минерален извор на 2 км СИ.

В ПИРО Банско не се споменава реновираният и доста посещаем балнеосанаториум в Добринище.

3.2.6. Община Якоруда

На територията на община Якоруда има едно находище на термални води, което според класификацията се определя като ниско потенциален източник на геотермална вода. Изворот се намира в землището на гр. Якоруда, в местността „Баните“ и има местно значение. Дебитът му е 32 л/сек, а температурата е 42 градуса. Местността е с потенциал за развитие на балнеология.

В околностите на гр. Якоруда са открити минерални извори, които са каптирани и водата им се използва за лечебни цели – има изградена минерална баня, минерален плаж и басейн с минерална вода към хотела.

Зони за отдих има в курорта „Трещеник“ и в местността „Баните“.

Като мярка за развитие на туризма с възможност за популяризиране на културното наследство, са предвидени дейности за вертикална планировка на общинската минерална баня и основен ремонт на общинския минерален плаж.

3.2.7. Община Гоце Делчев

На територията на общината има карстови извори в местността Топлика – около 10 извора. В различни периоди водата в тях се появява, после изчезва. Общината притежава голям потенциал по отношение на топлите минерални води – 100 л/сек. Минерални води има в района на селата Мосомище и Баничан. Водите в с. Баничан са каптирани и водата се бутилира.

3.2.8. Община Разлог

Село Баня се намира в центъра на Разложката котловина, на 5 км от Разлог и Банско, на 25-30 км от Якоруда и Симитли и на 150 км от София и Пловдив. Застроено е около

многобройните топли минерални извори – общо 72 термални извора, които са 1/3 от минералните извори в Югозападна България.

На територията на община Разлог са установени 6 находища на **минерални води**. Две от тях - „Гулийна баня“ и „Елешница-м. „Св. Варвара-р. Места“ са вписани в Регистъра на ресурсите на минерална вода. Те са изключителна държавна собственост и са предоставени на община Разлог за управление и ползване.

Находище на минерална вода „Гулийна баня“ в с. Баня е с шест сондажа, седем каптирани естествени извора и един извор. Температура на водата е от 39°C до 58,9°C. Утвърдените експлоатационни ресурси на находището са 44,68 л/сек. Лечебно-профилактичните свойства на водата се определят от нейната ниска минерализация. Използва се за питейно, външно и инхалационно балнеолечение и балнеопрофилактика. Водата се използва и за хигиенни и спортно-рекреационни цели.

На находището на минерална вода „Елешница-м. Света Варвара-р. Места“ в землището на с. Баня са изградени две водоземни съоръжения – Сондаж №1 и извор „Топилата“ и едно съоръжение за мониторинг - Сондаж №2. Общо утвърдените експлоатационни ресурси от находището са 16,00 л/сек. Температурата на водата от сондажа е 56,20°C, а на извора 38°C. Водите имат балнеоложко приложение за лечение и профилактика.

В землището на гр. Разлог находищата на минерална вода са: „Калугерица“ - м. Предела и „Катарина“ - м. Катарина. Водите им са подходящи за лечение и имат широко приложение в спортната профилактика.

Минералната вода от находище „Бачево“ - м. Ръждавец в землището на с. Бачево също е подходяща за лечение и профилактика.

В землището на с. Елешница температурата на минералната вода от находище „Елешница – р. Златарица“ е 36°C и утвърден експлоатационен ресурс 8,04 л/сек. Има данни за съдържание на радон. Използва се за спортна профилактика и като източник на енергия за отопление на обществени сгради.

Минералните води в село Баня и особено тези в Елешница все още не се използват достатъчно ефективно и устойчиво.

Общината потвърждава в стратегическият си план, че специфичните потенциали на региона, свързани с оползотворяване на неговите минерални води, следва да доведат до разработване и изпълнение на проекти за нови и реновиране на съществуващи балнеоложки центрове за физикално лечение, рехабилитация, профилактика и активен отдих и спорт.

Предвижда в своята програма изпълнение на следното:

- обновяване и доизграждане на балнео- рекреационните центрове в с. Елешница, с. Баня, с. Бачево, с.о. Пирин,
- каптиране на минерални извори и изграждане на разпределителни мрежи в с. Баня и в с. Елешница,
- изготвяне на доклад за експлоатационните ресурси и устройство на санитарно-охранителна зона за находище на минерална вода „Ръждавец“, „Катарина“;
- изграждане на отоплителна система на село Баня чрез използване на отпадната минерална вода - с термопомпи или топлообменници, с финансиране от НПВУ и други европейски фондове, оползотворяване на минералната вода в с. Елешница, в подкрепа развитието на туризма.

3.2.9. Община Струмяни

В района се срещат термоминерални горещи води по дълбоко заложените разломни зони на кристалинния фундамент в землището на с. Палат. Те имат специфичен химичен състав, свойства и лечебни качества. Най-често те са хидрокарбонатни, сулфатни, натриеви, с ниска минерализация – до 1 г/л. Въпреки това на територията на община Струмяни няма регистрирани минерални извори.

3.2.10. Община Белица

На територията на община Белица има открити 4 броя сондажни подземни водоизточници описани като минерална вода:

– в землището на гр. Белица, местността „Св. Никола“ – сондажен водоизточник на минерална вода с температура 26°C и ниско съдържание на разтворени минерални вещества, подходяща както за балнеолечение, така и за бутилиране.

– в с. Краище – 2 бр. сондажи в поречието на р. Места, минерална вода, частично консервирани. Използва се за битови нужди на населението.

– в с. Дагоново – сондаж в поречието на р. Места, минерална вода, частично консервиран. Използва се за битови нужди на населението.

– при река Златарица изворът е минерален с термална вода (29°C), слабо минерализирана, подходяща за балнеолечение и за бутилиране. Изворът е общинска собственост.

На територията на Община Белица, няма регистрирани минерални извори или сондажи.

3.2.11. Община Благоевград

Най-значимият от гледна точка на туризма воден ресурс са множеството минерални извори, концентрирани върху територията на община Благоевград. В рамките на общината има над 30 извора с температура до 55°C, като водата в различните извори е с различна степен на минерализация, температура и приложение. Понастоящем използването на минералните води е ограничено, особено в сравнение със съседни райони. Водата се използва за лечение на хронични заболявания на периферната нервна система, гинекологични проблеми, ревматизъм и пр.

Плувен комплекс „Пирин“, кв. „Еленово“. Комплексът е разположен на площ от 3 615 кв.м. Разполага със закрит 50-метров плувен басейн, капацитет от 415 седящи места и паркинг. Изградени са 2 тенис корта (клея и изкуствена трева) и мини футболно игрище с изкуствено покритие на открито. Плувният комплекс е захранен с минерална вода, която към момента е свързана само със санитарно-хигиенните помещения в съблекалните.

В общината са планирали следните подобрения и/или изграждане на инфраструктура:

- Изграждане на модерен Балнеосанаториум в района на болницата или Стадион „Христо Ботев“.
- Обособяване на термални зони за развитие и използване на природните ресурси, с които разполага общината, в това число:

- Преустройство на „Аквапарк – Благоевград— в модерна открита и закрыта термална СПА зона, чрез реконструкция и модернизация на закрыт басейн и довеждане на водопровод за минерална вода
- Изграждане на спортен и екшън атракционен термален парк в ареала на находището на минерална вода в района на с. Зелен Дол.
- Изграждане на зона/комплекс за възстановителен и СПА туризъм в ареала на находището на минерална вода в района на с. Дъбрава

И още, организиране на събития с местно и национално значение, които ще допринесат за развитието на туризма:

През месец юли: Международен екофестивал „Парангалица—, посветен на билкарството, планинското ходене и **минералните води**, храните и ритуалите, свързани с природосъобразния живот, здравето и екологията заедно с интерактивно обучение за приготвяне на биохрана, йога, спа-процедури, техники на релакс.

3.2.12. Община Сандански

Град Сандански вече е утвърден като балнео и спа курорт както в страната, така и в чужбина, прочут със специфичните климатични условия и минералните извори, благоприятни за лечението на редица заболявания.

Град Сандански има слава на най-добрата естествена лечебница на бронхиална астма в Европа с благодатния си климат, които се отразяват благоприятно и при болни с хронични алергични заболявания на дихателната система. Климатолечението в комбинация с балнеолечението с минерална вода има един невероятен потенциал за туристическо развитие. Община Сандански продължава да привлича най-силно туристи заради балнеолечение и спа. Предпочитани остават също климатолечебният, културният и еко туризъм според направено социологическо изследване.

Минералните води на територията на общината са познати и използвани още от дълбока древност – от траки, от римляни, от славяни и българи, от турци и гърци.

Днес тяхното използване за лечебни цели се е запазило и доразвило.

Минералните води намират приложение в изградените няколко хотела, санаториум, спортен комплекс, лятна къпалня и др.

В общината има 5 находища на минерални води в гр. Сандански, с. Катунци, с. Левуново, с. Спатово и с. Хотово. Находищата на минерални води в гр. Сандански, с. Катунци, с. Левуново и с. Хотово са изключителна държавна собственост.

Находището на минерални води в с. Спатово е публична общинска собственост.

Министъра на околната среда и водите предостави за срок от 25 години, безвъзмездно на община Сандански за управление и ползване находищата на минерална вода „Левуново“ и „Хотово“ с решения от 2011г.

В курорта Сандански са известни следните минерални извори: изворите на Турската баня – чешмата при Мирото, КЕИ №8 с дълбочина 15,50 м. (каптаж на извор „Парилото“ – 1949г.), Сондаж №1хг с дълбочина 1016 м., Сондаж №6 с дълбочина 400 м. (1959г.) Парилото и новия сондажен извор (от 1964 г.). Минералните извори са с различна температура – от 33 до 83°C, и с дебит 21,7 l/s.

Находище „Сандански“, гр. Сандански обхваща три водонизточника: Сондаж №1хг, Сондаж №6 и КЕИ №8.

Минералните води от изворите и сондажите в Сандански са хипертермални, слабо алкални, хидрокарбонатни, сулфатни, натриеви, флуорни, силициеви, с минерализация 0,57 – 0,69 g. От микрокомпонентите с относително завишена концентрация е Sr – 0,15 mg/l.

Водата не е подходяща за бутилиране като трапезна натурална и газирана минерална вода и за производство на безалкохолни напитки, поради повишеното съдържание на флуор. За питейни нужди на населението в град Сандански има изградени четири чешми, като нито една от тях не функционира.

Находище „Левуново”, Община Сандански е изключителна държавна собственост и е включено под №40 от списъка – Приложение №2 от към чл. 14, т. 2 към Закона за водите. За находището е наличен Акт за изключителна държавна собственост №199. Находище „Левуново” е разкрито чрез водоземните съоръжения – Сондаж № МС-3 и Сондаж № 5хг и съоръжението за мониторинг Сондаж № 4021.

За минералните води от находището не е издаван сертификат и/или балнеологична оценка в съответствие със Закона за водите. Находището на минерална вода, обаче, е обявено като курортен ресурс съгласно Наредба №14 от 1987 г. на Министерство на народното здраве и социалните грижи.

Според идентифицирани проучвания водата се характеризира като слабо минерализирана, хипертермална, хидрокарбонатна, сулфатно-натриева, флуорна и силициева. Минералните извори в Левуново имат високо съдържание на метасилициева киселина (96,2-120 mg/l). Високата концентрация на флуориди (4,2-6,0 mg/l) е довела до масово изразена флуороза сред местното население.

Водата не е подходяща за пиене и бутилиране като трапезна натурална и газирана минерална вода и за производство на безалкохолни напитки, поради повишеното съдържание на флуор.

Утвърдени експлоатационни ресурси за находище на минерална вода „Левуново”, съгласно Заповед № РД-1120 от 26.10.2004 г. - 13,21 л/сек.

Находище „Хотово”, с. Хотово, община Сандански, област Благоевград е изключителна държавна собственост под № 94 от Приложение № 2 на Закона за водите. Находището се разкрива чрез два броя водоземни съоръжения – Сондаж №Сн – 7 и Сондаж №2920 на Редки метали.

Минералната вода от находището е определена като курортен ресурс съгласно Наредба №14 за курортните ресурси, курортните местности и курортите .

По данни от сертификата общата минерализация на водата е 0,476 г/л. Характеризира се като термална, слабоминерализирана, сулфатно - хидрокарбонатна натриева и флуорна, без санитарно - химични и микробиологични признаци на замърсяване. Съдържанието на изследваните микрокомпоненти и стойностите на радиологичните показатели са в границите на нормите за минерални води. Водата има устойчив физико - химичен състав и свойства и отговаря на изискванията на Наредба №14 за курортните ресурси, курортните местности и курортите.

Лечебно - профилактичните свойства на минералната вода съгласно сертификата, издаден през 2001 г. от Министерство на здравеопазването, се определят от комплексното действие на нейните лечебни фактори - наличните химични компоненти и специфично действащите съставки (сулфатните, хидрокарбонатните, натриевите и флуорните йони и метасилициевата киселина), както и на нейната хипотоничност. Съдържанието на метасилициева киселина е под балнеозначимите концентрации – около 14 mg/l. Съдържанието на флуор е повишено – 6 mg/l, на арсен също – 16.4 mg/l. По съдържания на флуорид и арсен, водата от находище "Хотово" не отговаря на изискванията на Наредба №9 от 19.03.2001 г. на МЗ, МРРБ и МОСВ (ДВ, бр.30/2001) и не може да се ползва за питейно-битови нужди.

Утвърдени експлоатационни ресурси за находище на минерална вода „Хотово”, съгласно Заповед №РД-757 от 03.10.2014 г. - 3,94 л/сек.

Утвърдени експлоатационни ресурси по водоизточници:

- Сондаж №Сн-7 – 3,39 л/сек с температура на водата 38,7°C;
- Сондаж №2920 – 0,55 л/сек с температура на водата 41,2°C;

В момента водата от Сондаж №Сн-7 се ползва към малка обществена баня и от пералня за общо ползване. Водоползването за хигиенни цели в банята и пералнята не е регламентирано на разрешителен режим в съответствие със Закона за водите. Понастоящем Сондаж №2920 е каптиран като чешма с Г-образна желязна тръба отвеждаща самоизлива кам бетоново корито. Площадката е циментирана и е изграден частичен канализационен колектор към дерето, за да не се обрушва склона. Минералната вода от сондажа се излива свободно в дерето под него и оформя повърхностният отток на последното.

Находище „Катунци”, с. Катунци, община Сандански.

Водоземните съоръжения на термоминералното находище Катунци се намират на 1300 м североизточно от с. Катунци, община Сандански, област Благоевград. Находището е изключителна държавна собственост и е включено под номер 33 в Приложение №2 към чл. 14, т. 2 към Закона за водите.

Термоминералното находище обхваща два водоизточника:

- Сондаж №236 ХГ с дълбочина 291 м е основен сондаж за находището.
- Сондаж №235 с дълбочина 255 м. Не е включен в баланса на ресурсите.

За находище „Катунци” (водоземно съоръжение Сондаж №236 ХГ) са издадени 2 сертификата от Министерство на здравеопазването – през 1999 г. и през 2004 г.

Според издадените сертификати минералната вода се характеризира:

- като хипотермална, слабоминерализирана, хидрокарбонатна, натриева без санитарно - химични признаци за замърсяване. Не се установява наличие на нитрати, нитрити и амоний. Водата от сондажа има постоянен състав и е стабилна след престояване в бутилиран вид два месеца.

- отговаря на изискванията на Наредбата за курортните ресурси, курортните местности и курортите и Наредбата за бутилиране на натурални минерални води.

- по всички изследвани показатели отговаря на изискванията на Наредбата за качествата на водите, използвани за питейно-битово водоснабдяване.

Сертификатът от 2004 г. е със срок на валидност пет години – до 23.02.2009 г. Утвърдени експлоатационни ресурси за находище на минерална вода „Катунци”, съгласно Заповед №РД-522 от 09.07.2014 г. – 1,65 л/сек.

Утвърдени експлоатационни ресурси по водоизточници:

- Сондаж №236хг – 1,65 л/сек с температура на водата 27,9°C

Водопреносната мрежа за минерална вода от Сондаж №236ХГ до бутилиращото предприятие в с. Катунци е изградена от бившия концесионера- фирма „Мириам -90” АД. Вода от сондажа се подава за обществено водоналиване към нова чешма, построена до църквата на село Катунци. На чешмата не е поставена табела за химическия състав на водата с указания за употребата ѝ, но качеството на водата отговаря на изискванията за вода за питейно-битови цели.

Водата от Сондаж №235 постъпва гравитачно към обществена чешма, разположена недалече от сондажа, по PVC тръбопровод, започващ от дъното на шахтата. Циментовата площадка на чешмата се използва от местното население за хигиенни нужди (пране).

Находище „Спатово”, с. Спатово, община Сандански, област Благоевград, не е включено в Приложение №2 към чл.14, т.2 на Закона за водите на минералните находища – изключителна държавна собственост, поради което представлява публична общинска собственост, на основание чл.19, ал.1, т.2 от ЗВ. Находището се разкрива чрез едно водоземно

съоръжение, изливащо водите си на самоизлив – Сондаж №1хг и едно консервирано съоръжение – Сондаж №3хг.

Сондаж №1хг е с дълбочина 944 m. Сондаж №3хг с дълбочина 500 m.

Надземната част на Сондаж №1хг е разположена в малка циментова каптажна постройка. На устието на сондажа няма спирателен кран. Монтирана е примитивно PVC тръба, която отвеждаща самоизлива през стената на каптажната постройка. Водите от сондажа се изливат на циментова площадка и се ползват от местното население за пране.

Сондаж №3хг е оборудван за помпено водочерпене с надземна малка бетонова камера с метален капак. Водното ниво е на +0,20 m от терена. Върху устието на сондажа е монтирана желязна капачка изрязана за наблюдения на водното ниво.

В момента водата от Сондаж №1хг се ползва само и единствено от местното население за водоналиване и пране. Няма изградена водопреносна мрежа. Водата от сондажа се излива на самоизлив от устието върху бетонов фундамент.

Сондаж №3хг не се ползва. Тук експлоатацията е възможна единствено на помпажен режим.

Утвърдени експлоатационни ресурси за находище на минерална вода „Спатово”, съгласно Заповед №РД-751 от 30.09.2014 г. - 5,46 л/сек.

Утвърдени експлоатационни ресурси по водоизточници:

- Сондаж №1хг – 3,77 л/сек с температура на водата 34°C;
- Сондаж №3хг – 1,69 л/сек с температура на водата 34°C;

Водата от двата водоизточника има еднотипен физикохимичен състав и свойства. Единствено по обща минерализация има малка разлика.

Водата от основния водоизточник - Сондаж №1хг е хомотермална (температура 34-37 оС), прясна (с обща минерализация 0.573 g/l), алкална по реакция (pH 8.6), сулфатно-хидрокарбонатно-натриева по състав. Съдържанието на метасилициева киселина е под балнеозначимите концентрации - около 10 mg/l. Съдържанието на флуор е повишено – 9.38 mg/l, на арсен също – 15.4 mg/l.

По радиологични показатели, водата отговаря на изискванията на Наредба No9 от 19.03.2001 г. на МЗ, МРРБ и МОСВ (ДВ, бр.30/2001), като общата индикативна доза е около 10 пъти по-ниска от граничната стойност.

По съдържания на флуорид и арсен, водата от находище "Спатово" не отговаря на изискванията на Наредба №9 от 19.03.2001 г. на МЗ, МРРБ и МОСВ (ДВ, бр.30/2001) и не може да се ползва за питейно-битови нужди.

В град Сандански се провежда балнеолечение в “Специализирана болница за рехабилитация – национален комплекс” ЕАД – град София, филиал град Сандански. Филиалът разполага 180 легла и се обслужва от 140 лица персонал. Лекуват се заболявания на дихателната система и опорно – двигателния апарат. Процедурите за лечение включват: климатолечение, физиотерапия с електролечение, инхалации, медикаментозно лечение, физикална терапия и водолечение.

Турските бани или т. н. Поленишки бани са построени малко след 1864 г. в землището на с. Поленица, откъдето носят и името си. Използвайки ресурсите на минералния извор около него, са били построени три постройки с различни размери, от които днес са запазени две. Хамамите са обслужвали населението на селата Свети Врач и Поленица .Упадъкът им става след 1919 г., когато от щаба на II Българска армия построяват съвременната градска баня.

Към настояща дата и двете сгради са в процес на разрушаване и се нуждаят от консервация и реставрация, което ще доведе до възможност за експонация на обекта.

В общината предвиждат множество инфраструктурни подобрения:

⇒ изграждане на открити минерални басейни в „Специализирани болници за профилактика и рехабилитация” ЕАД с принципал Министерство на здравеопазването по съществуващи и одобрени работни проекти.

⇒ обособяване на градската минерална баня като съвременен балнео и спа център

⇒ реконструкция и модернизация на Лятна къпалня „Мирото” и превръщането и в съвременна лятна къпалня в паркова среда (комбинация от малки водни обекти с минерална вода с различна температура и функции)

⇒ подобряване на съществуващата обществена общинска инфраструктура за ползване на минерална вода (реконструкция на водоземни съоръжения, реконструкция на бани и чешми, облагородяване на прилежащите пространства огради, зелени площи, настилки и др., изграждане на системи за сигурност и контрол, нови съоръжения и др.)

⇒ изграждане на нова обществена общинска инфраструктура за ползване на минерална вода чрез реализация на инвестиционни проекти с външно финансиране, собствено финансиране или под формата на ПЧП

⇒ популяризиране на възможностите за използване на минералните води в селата на община Сандански сред туристите и потенциалните инвеститори

⇒ разработване на общинска програма / стратегия, съвместно финансирана от бизнеса и общината за подкрепа обучението на млади специализирани кадри – основно лекари в областта на климатолечението и балнеолечението.

3.2.13. Община Сатовча

Не се споменава за наличието на термални минерални води.

3.2.14. Община Хаджидимово

В землищата на гр. Хаджидимово и с. Копривлен има извори със студена минерална вода. Територията не е изследвана в пълнота за наличието на термални подземни води.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

БИБЛИОГРАФИЯ

4.1. Използвана литература и източници

- План за развитие на Община Кресна 2014 – 2020
Общински план за развитие на Община Петрич 2014 – 2020
Общински план за развитие на Община Сандански 2014 – 2020
- План за интегрирано развитие на Община Гърмен 2021 – 2027
План за интегрирано развитие на Община Симитли 2021 – 2027
План за интегрирано развитие на Община Банско 2021 – 2027
План за интегрирано развитие на Община Сатовча 2021 – 2027
Проект на план за интегрирано развитие на Община Якоруда 2021 – 2027
План за интегрирано развитие на Община Гоце Делчев 2021 – 2027
План за интегрирано развитие на Община Разлог 2021 – 2027
План за интегрирано развитие на Община Струмляни 2021 – 2027
План за интегрирано развитие на Община Благоевград 2021 – 2027
План за интегрирано развитие на Община Белица 2021 – 2027
План за интегрирано развитие на Община Хаджидимово 2021 – 2027
- Програма за развитие на туризма – Община Симитли 2021 – 2027
Програма за развитие на туризма в Община Сатовча 2016 – 2020
Програма за развитие на туризма в Община Струмляни 2010-2013
Програма за развитие на туризма в Община Банско през 2020 година
Стратегия за устойчиво развитие на туризма в Община Благоевград за периода 2021 – 2027 година
Годишна програма за развитие на туризма в Община Петрич за 2023г.
Програма за развитие на туризма на територията на Община Гърмен 2019-2024
Програма за устойчиво развитие на туризма в Община Сандански 2013-2017
- ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ за регионално развитие на област Благоевград 2014 – 2020
- СТРАТЕГИЯ за устойчиво развитие на туризма в България 2014 – 2030
- Регионален план за развитие на Югозападен район за периода 2014 – 2020
- ДОЦ. Д-Р ЕЛЕНИТА ВЕЛИКОВА, Д-Р ИВО АНЕВ, ГЛ.АС. Д-Р ИЛИЯ ГЪТОВСКИ,
ДОЦ. Д-Р ИРЕНА ЕМИЛОВА Част от монография „Икономически ефекти от използването на минералните извори в спа туризма”, Издателски комплекс, УНСС, 2018
- Уебсайтовете:
<https://www.tourism.government.bg/> – Министерство на туризма

www.bab-bg.org – Българска асоциация по балнеотуризъм

www.btch.org – Българска туристическа камара

www.baatbg.org – Българска асоциация за алтернативен туризъм

www.spa-bg.net

<http://www.geothermalbg.org>

<http://www.bgapv.com> – Българска асоциация по подземни води

Министерски съвет, Областна управа – Благоевград, Басейнова дирекция “Западнобеломорски район”, Регионалната инспекция по околната среда и водите – Благоевград, РЗИ – Благоевград, Общински администрации в област Благоевград,

НАРЕДБА № 04-14 от 9 октомври 2019 г. за условията и реда за сертифициране на „Балнеолечебен (медицъл СПА) център“, „СПА център“, „Уелнес център“ и „Таласотерапевтичен център“;

Закон за туризма, Закон за водите, Наредба №1 от 10.10.2007 г. за проучване, ползване и опазване на подземните води, Закон за здравето, Наредба № 14 от 3 август 1987 г. за курортните ресурси, курортните местности и курортите,

Д-р Г. Калайджиев, Г. Иванов, Курортът Благоевград, Държавно издателство „Медицина и физкултура“, 1962

Д-р Г. Калайджиев, Г. Иванов, д-р Миладин Апостолов, Минералните извори и курортните места в Пиринския край, Държавно издателство „Наука и изкуство“, 1963

Д-р Иван Боров, д-р Георги Калайджиев, Курортът Добринице, Държавно издателство „Медицина и физкултура“, 1970

Владева Л., Загорски Г., Карагеоргиев Т., Караколев Л., Костадинов Д., Маринов В., Малиновска В., Стаматов Ст., Стоянов Т., Цветкова Л., Щерев К., Български Курорти, Държавно издателство „Медицина и физкултура“, 1976

Д-р Г. Калайджиев, Г. Иванов, Курортът Петрич, Държавно издателство „Медицина и физкултура“, 1979

Д. Костадинов, Г. Калайджиев, Марикостиново, Държавно издателство „Медицина и физкултура“, 1981

Д. Костадинов, Г. Калайджиев, д-р Г. Папочиев, Сандански, Държавно издателство „Медицина и физкултура“, 1983

English Summary

Mapping the opportunities for thermal tourism in Blagoevgrad region with stakeholder's identification

There is a lack of institutions responsible for carrying out comprehensive care (planning, construction and maintenance) of heritage sites in Bulgaria. There is also a lack of visionaries with “an eye to the future”. Out of the countries with rich thermal heritage in Europe, Bulgaria is probably the only one that does not generate benefits from mineral water and is not on the world map for thermal springs and spa tourism.

At the same time, mineral springs (especially thermal ones) continue to be an attractive place for tourists. They provide opportunities for relaxation, both for tourists and the local population. They diversify vacation areas and provide not only an entertainment service, but also a healthy one. Spa tourism provides a basis for disease prevention and maintenance of good emotional and psychological health in a fun and comprehensive way.

One method developed to help countries, regions or cities begin to think about the value of industries (or parts of them) is the 'mapping'. This approach can be defined as shorthand for a whole series of analytical methods for collecting and presenting information about the scope of industries. Mapping is specifically designed to give a more general overview and provides an opportunity to see relevant interdependencies in a complex system or to discuss systemic interventions.

The ‘map’ illustrates all components and relationships between actors in the thermal tourism value chain. Each activity creates value, uses resources and is linked and positioned with other activities along the chain. It is a visual tool that helps to understand how the sector works.

The current research is adapted to the specifics of local, regional and national contexts. The predominant method in this research is the study of secondary materials in Internet and those in paper books and media. The starting point for specialized value chain mapping research is to identify linkages, networks and activities within and between chains. Specialized research tools have not been created for this purpose.

Various national, local, regional documents and strategies, as well as several at the global level, have been studied. The world literature also contains important information and trends relevant to the territorial scope of the study. The data collected by this method is analyzed, stored and classified according to its source, relevance and reliability. Some data provide valuable information and serve as a basis for other activities.

Identification stakeholders and participants in thermal tourism value chain was also done, mapping the relevant institutions, organizations, participants, representatives of, etc.

This survey was made by the Contractor "High Standard" Ltd. Its structure and content are related to the approved technical offer as a result of the terms of a contract with the subject "Support to increase the competitiveness of businesses with a focus on thermal tourism through studies, analyses, databases and round tables under the project with the acronym INNOBUS" under the project "Strengthening the Competitiveness and Extraversion of cross-border BUSINESS by implementing INNOvative and Specialized Actions" with the acronym INNOBUS, financed under the grant agreement B6.3a.14/13.04.2021 within the INTERREG V-A Greece - Bulgaria 2014 -2020 Cooperation Programme.

The document offers definitions in the Bulgarian legislation, a general overview of the economic value of the industry.

The mapping section provides an analysis of tourism value chain actors. It consists of complex relationships between various stakeholders, activities and policy measures at local, central and international levels. The legal and by-law framework is also analyzed, with regard to thermal mineral waters.

The last chapter presents the possibilities for thermal tourism in Blagoevgrad region. As a source resource for compiling the content of this section, a detailed survey of all tourism development programs and plans for integrated development of municipalities in the Blagoevgrad region was made. Some of the municipalities still do not have approved plans for the period 2021-2027 and the old municipal development plans have been taken into account.

According to the current Tourism Act, the country is divided into separate territories - tourist areas, with the aim of forming regional tourist products and carrying out regional marketing and advertising.

Interreg

Greece-Bulgaria

INNOBUS

European Regional Development Fund

Blagoevgrad region falls within the Rila-Pirin region, which consists of (23 municipalities) Bansko, Belitsa, Belovo, Blagoevgrad, Boboshevo, Gotse Delchev, Garmen, Dolna Banya, Dupnitsa, Kostenets, Kocherinovo, Kresna, Petrich, Razlog, Rila, Samokov, Sandanski, Sapareva Banya, Satovcha, Simitli, Strumyani, Hadjidimovo, Yakoruda.

The document ends with a bibliography of the researched materials.